

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2006

Tesárková Pavlína

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Institut mezioborových studií Brno

Participativní metody a jejich využití při vzdělávání dospělých

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.

Vypracovala:

Tesárková Pavlína

Brno 2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci na téma „ Participativní metody a jejich využití při vzdělávání dospělých“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

Brno, duben 2006

.....
Tesárková Pavlína

Poděkování

Děkuji pani PaedDr. Libuši Mazánkové, Dr. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé práce.

Také bych chtěla poděkovat vyučujícím SPŠ MV ČR Praha, kteří mi poskytli cenné informace a umožnili mi zúčastnit se výuky na této škole.

Tesárková Pavlína

O B S A H

Úvod	5
------------	---

Teoretická část

1. <u>Vyučovací metody</u>	7
1.1 Pojetí metod výuky obecně.....	7
1.2 Z historie metod výuky.....	10
1.3 Klasifikace základních metod výuky.....	11
1.4 Dílčí závěr.....	13
2. <u>Vybrané participativní metody ve vzdělávání dospělých</u>	14
2.1 Problematika vzdělávání dospělých - andragogika	14
2.2 Historie participativních metod a jejich využití ve vzdělávání dospělých.....	16
2.3 Simulace a situační metody.....	18
2.4 Inscenační metody a diskuse.....	19
2.5 Dílčí závěr.....	21
3. <u>Komunikace</u>	22
3.1. Sociální styk a sociální komunikace.....	23
3.2 Verbální a neverbální komunikace.....	24
3.2.1 Verbální komunikace	25
3.2.2 Neverbální komunikace.....	29
3.3 Komunikační dovednosti –nezbytná součást policejní práce.....	31
3.4 Dílčí závěr	34
4. <u>O výuce na SPŠ MV Praha obecně</u>	35
4.1 Právo jako profilující předmět.....	37
4.2 Výuka komunikace v rámci předmětu psychologie	38
4.3 Modelové situace jako propojení výuky s praxí.....	39
4.4 Dílčí závěr.....	41

Praktická část

5. <u>Výuka a praxe</u>	42
5.1 Stanovení hypotéz.....	42
5.2 Dotazník.....	44
5.3 Výsledky výzkumné sondy.....	49
Závěr.....	53
Resumé	56
Anotace.....	58
Seznam použité literatury.....	59
Přílohy.....	60

Ú v o d

Vlivem celospolečenských změn dochází v posledních letech ke změnám v oblasti vzdělávání dospělých. Lidé jsou nuceni během života i několikrát měnit své profesní zaměření. Nastal nový úkol v oblasti vzdělávání. Co nejlépe, nejefektivněji a nejrychleji připravit nové kvalifikované pracovníky, kteří budou schopni ihned po nástupu do nového zaměstnání, plnit všechny své pracovní úkoly.

Tento požadavek se ukazuje jako velmi důležitý také při přípravě nových policistů. I na úseku policejní práce dochází ke změnám, projevujících se především zvýšením nápadu trestné činnosti a ve výskytu nových forem páchání a utajování trestné činnosti, což si vynutilo také změnu metod forem policejní práce a hlavně změnu forem přípravy nových policistů. Od absolventů policejních škol se vyžaduje, aby přišli do výkonu svého povolání po absolvování několika měsíční základní odborné přípravy dostatečně odborně připraveni prakticky i teoreticky, a byli schopni ihned vykonávat všechny své povinnosti samostatně.

V tomto případě pouhé poučování posluchačů, mající někdy povahu memorování, nestačí zdaleka k vytvoření požadovaných postojů k důležitým právním a morálním otázkám praxe. Je zapotřebí, aby policisté při své přípravě na svou profesi v co největší míře vykonávali aktivity v reálných podmínkách výkonu služby, nebo alespoň v podmínkách, které skutečnost simulují.

Výukový obsah všech disciplín na středních policejních školách včetně použitých vyučovacích metod je proto řazen a propojován v současné době tak, aby byl policista schopen řešit problémy komplexně s využitím všech znalostí, aby u policistů vytvářel vědomí odpovědnosti za vlastní jednání a to zejména v případech jejich zásahu do občanských práv a svobod. Současně jsou absolventi vedeni k samostatnosti, kreativitě, včetně formování jejich přesvědčení o nutnosti dalšího samostatného individuálního vzdělávání.

K dosažení tohoto výchovně vzdělávacího cíle je metodicky využívána na SPŠ MV ČR Praha kombinace metod výkladu, vysvětlování, popisu, participativních a praktických cvičení v rámci tzv. modelových situací.

Znalosti a dovednosti získané studiem musí být policista schopen při aplikační praxi realizovat na základě komplexního uvědomování si čtyř základních pilířů:

1. právního aspektu řešení služebních úkolů,
2. volby vhodného jednání-taktických postupů k dosažení stanoveného cíle a správné komunikace,
3. zvládnutí technických prostředků přidělených k výkonu služby,
4. administrativního aspektu.

Modelové situace používané při výuce práva tuto kombinaci respektují. Tvoří kombinaci několika participativních metod, a to především situačních, inscenačních a diskusních. Cílem mé práce je ukázat, jak dochází k propojení teoretické výuky profilového předmětu práva s praxí, a jak jsou na SPŠ MV ČR Praha využívány právě participativní metody při výuce dospělých a důležitost spojení teorie s praxí.

Jsou tyto metody zpracované do modelové situace skutečně efektivní a přispívají k lepšímu zvládnutí praktických dovedností ihned po nástupu do služby? Věnuje se dostatečná pozornost skutečně všem výše uvedeným čtyřem pilířům? Má absolvent takovéto školy kromě teoretických znalostí a praktických dovedností, také dostatečnou úroveň verbálních a neverbálních projevů? Dokáží policisté docenit význam znalostí nonverbální komunikace a využít poznatky o této komunikaci, získané z výuky předmětu psychologie, v rámci modelových situací a později při své práci při jednání s poškozenými občany a pachateli různých deliktů?

Ve své bakalářské práci jsem si stanovila dvě hypotézy, které jsou podrobně rozvedeny v praktické části práce.

1. Vyučovací metody

1.1 Pojetí metod výuky obecně

Metoda /řecky *methodos-cesta*/ bývá definována jako způsob nebo cesta k dosažení nějakého teoretického nebo praktického cíle. Rozlišuje se metoda vědecká a praktická. Vědecká metoda se vyznačuje cílevědomou záměrností a přísnou systematičností, může mít charakter badatelský nebo výkladový. Praktická metoda směřuje k realizaci záměru prostřednictvím konkrétních úkonů, obrátů, operací. Neměnným dlouhodobým opakováním se může metoda změnit ve stereotypní činnost, která umrtvuje iniciativu a vede ke stagnaci, na druhé straně se může stát prostředkem inovací, objevování a výrazem tvořivé aktivity člověka. Důležité místo má metoda ve výuce, v níž ztělesňuje komunikační vazby mezi učitelem a žákem. V tomto smyslu lze vymezit i vyučovací metodu jako záměrný způsob činnosti učitele směřující k dosažení výchovně vzdělávacího cíle. Metoda se tak stává jedním z nejvýznamnějších prostředků, jak tohoto cíle dosáhnout, přičemž cíl je určujícím kritériem zvolené metody. (Maňák, 1997)

Ve vyučovacím procesu se setkáváme s rozmanitými vyučovacími metodami. Metody výuky představují důležitou pedagogickou kategorii, která stála vždy ve středu zájmu učitelů. Jejich funkce je především vzdělávací, i když jim nelze nepřiznat i charakter výchovný. Jejich úkolem a smyslem je zprostředkovat žákům poznatky a dovednosti z oblasti společenských, přírodních a technických věd, rozvíjet jejich poznávací zájmy, procesy a dovést je postupně k vytvoření základních a zásadních aspektů a postojů k světovému dění, tzn. dovést je k světovému názoru, který lze vymezit jako systém vědomostí a znalostí člověka o přírodě, společnosti, světě jako celku, jež se odrážejí přesvědčení člověka, v jeho hodnotové orientaci a v jeho praktickém postoji ke světu. (Maňák, 1997)

Pojetí metody je ovšem značně rozdílné a mnoho pedagogů se pokoušelo o její definici. Metody jsou charakteristické svým úkolem, průběhem, organizací, úpravou podmínek a aktivitou subjektu a objektu, čímž se od sebe vzájemně liší. Rozlišujeme metody v užším slova smyslu, které si nekladou za úkol plně naučit, mohou plnit jen dílčí úkoly ve vyučovacím procesu. Metody v širším slova smyslu jsou organickou, funkční skladbou metod v užším slova smyslu. Jde o složité metodické systémy a metoda v užším slova smyslu je částí metodického systému, který zajišťuje úplné poznání, tj. vytvoření požadovaných vědomostí, dovedností a návyků. Metodický systém je komplex vyučovacích metod s úkolem naučit, tzn. zvládnout učivo dokonale. Jednotlivé vyučovací metody i metodické systémy jsou včleněny v organizační formy, k nimž patří vyučovací hodiny, schůzky v kroužcích, v klubech, domácí učení žáků atd. (Maňák, 1997)

Jakou metodu učitel zvolí rozhoduje zpravidla cíl, věk a celková úroveň žáků, konkrétní fáze vyučovacího procesu, schopnosti a zkušenosti učitele, podmínky za nichž vyučování probíhá a dokonce mnohdy i určitá módnost uplatňování některých metod. Pomocí vyučovací metody můžeme realizovat úkoly, které má plnit vyučování. Jejím zásahem a úpravou obsahu rozvíjíme osobnost žáka, měníme stav jeho vědomostí, dovedností a návyků, jeho chování, myšlení a celý osobnostní profil.

Jestliže mají výukové metody splnit očekávané požadavky, je třeba respektovat kritéria optimálního výběru metod výuky . Patří k nim zejména:

- zákonitosti výchovně vzdělávacího procesu a z nich vyplývající vyučovací zásady,
- cíle a úkoly výuky,
- obsah a metody daného oboru vůbec a daného vyučovacího předmětu zvlášť,
- učební možnosti žáků a jejich předpoklady:
 - a) věkové, fyzické a psychické,
 - b) úroveň jejich připravenosti –vzdělávací a výchovné,
 - c) zvláštnosti třídního kolektivu,
- zvláštnosti vnějších podmínek /geografických, přírodního prostředí.../,
- předpoklady samých učitelů:

- a) předcházející zkušenosti,
- b) úroveň teoretické a praktické přípravy,
- c) schopnost ovládnout určité metody, respektive prostředky,
- d) úroveň metodického mistrovství a osobní vlastnosti.

O nejvhodnější metodě rozhoduje učitel při plánování, promýšlení a přípravě výukové jednotky, výchozím bodem je vždy cíl výuky, obsah učiva a analýza jeho struktury.

Výrazný je vztah vyučovací metody k obsahu vyučování. Obsah vyučování zde naznačuje a někdy i předurčuje okruh vyučovacích metod, které jsou vhodné pro dané téma. Tentýž obsah může být prezentován i několika vyučovacími metodami. Některé z nich umožňují uskutečnit přenos informací rychle, plně, s prožitkem aktivity objektu, jiné ochuzují aktivitu žáka.

Složitý je vztah vyučovací metody k cíli výuky, kterým je zprostředkování a předání informací z oblasti věd společenských, přírodních a technických, upevnit je, aby se staly trvalým majetkem nejen dítěte, ale dospělého. Výběr metody je třeba také přizpůsobit zásadě názornosti, bez níž by bylo vzdělání žáků formální a trpělo by verbalismem. Vyučovací metoda má být formálně účinná, má rozvíjet poznávací procesy, a to nejen proces myšlení, ale také vnímání, paměť, pozornost, fantazii apod., rozvíjet v žácích schopnost samostatně myslet. Nelze se také obejít bez rozvoje racionálních citů a bez síly vůle, ochoty překonávat studijní překážky. (Maňák, 1997)

Vyučovací metoda má být výchovná v užším slova smyslu, má pomáhat vytvářet žádoucí povahové vlastnosti osobnosti potřebné v životě, houževnatost, pečlivost, vnitřní kázeň, iniciativnost, smysluplnost, schopnost adaptace. Stále větší důraz se klade na postupné rozvíjení samostatnosti a tvořivosti. Vyučovací metoda má být ekonomická, tj. navozovat změny v osobnosti žáka v krátké době s vynaložením nejmenšího úsilí učitele i žáka.

Požadavek přirozenosti naznačil již J.A. Komenský v didaktických principech. Vyučování by mělo být použitelné v praxi a proto má vyučovací metoda vést postupně k praxi a profesnímu zaměření. Jejím nejvyšším smyslem je dosáhnout účinně a pokud možno trvale požadovaných změn ve vzdělání osobnosti objektu. (Maňák, 1997)

1.2 Z historie metod výuky

Z historie můžeme připomenout metody napodobování, metody pokusu a omylu, metody pamětního osvojování, či reformní snahy vyzdvihující metody samoučení a metody heuristické, při nichž žák objevoval poznatky vlastní činnosti. Na vyšší úrovni společenského života důležité místo zaujímal předvádění a vysvětlování spojené s memorováním, které zajišťovalo uchování tradic v podobě mýtů a bájí, čímž zabezpečovalo přenos získaných poznatků a zkušeností dalším generacím. I když tyto nejstarší způsoby výuky již neplní svou původní funkci, nepozbyly zcela svůj význam a je třeba s nimi počítat v určitých situacích i dnes.

Repertoár výukových metod se postupně rozšiřoval obohacoval. Z období antického Řecka dodnes působí jako vzor metoda přednášky a rozhovoru. Snahou objevit účinnou univerzální metodu, která by zkvalitnila veškerou školní práci se vyznačoval J.A.Komenský. Ten ve Velké Didaktice vyzdvihuje význam tří metod vyučování, metodu analytickou, syntetickou a synkritickou. Vyučovací metodu v užším slova smyslu charakterizuje jako druh a způsob činnosti učitele a žáka. G.A.Lindner definoval metodu jako cestu, při níž učitel jde se žákem, aby dosáhl vyučovacího cíle, třídil metody z hlediska postupu na analýzu, syntézu, indukci a dedukci. O.Chlup rozlišuje metody slovního projevu, metody grafického projevu, metody názorné, metody praktických prací, metody zkoušení vědomostí a dovedností. Pokládá metodu za cílevědomý, promyšlený způsob nebo postup, kterého učitel soustavně užívá a jímž usiluje v souladu s podstatou vyučování o dosažení stanoveného výchovně vzdělávacího cíle.

1.3 Klasifikace základních metod výuky

Vytvoření přehledného a zároveň vyčerpávajícího schématu nebo klasifikace, obsahující všechny současné výukové metody, je velmi těžký úkol. Metody a postupy, které se v současné době uplatňují, lze jen velmi těžko vyčlenit a oddělit od ostatních souvislostí s nimiž vytvářejí systém. Použití určitého postupu ve výuce je vázáno na jisté změny nebo dodržení nějakých principů, každý krok vytváří situaci pro ten následující, použití metody podmiňuje další změny a nebo naopak je jimi tato metoda podmíněna. Vytváří se tak celý komplex podnětů a jevů, zasahujících rozvoj osobnosti žáka ve velké šíři. Často se výukové metody prolínají s vyučovacími formami. Metoda sama může být cílem a obsahem výuky, vyučovací metoda se někdy stává obsahem vzdělání, i obsah sám se může stát metodou.

V současné době vzniká mnoho nových, často neobvyklých variant výukových metod jejich spojováním s organizačními formami výuky nebo s moderními médii. V níže uvedené klasifikaci výukových metod se vychází z hlavního kritéria, za něž se považuje typ osvojovaných poznatků a s ním úzce související převažující způsob jejich prezentace.

(Maňák, 1997)

1. Metody z hlediska pramene poznání a typu poznatků-didaktický aspekt

1.1 metody slovní

- 1.1.1 metody monologické
- 1.1.2 metody dialogické
- 1.1.3 metody písemných prací
- 1.1.4 metody práce s učebnicí a knihou

1.2 metody názorně demonstrační

- 1.2.1 pozorování předmětů a jevů
- 1.2.2 předvádění předmětů, pokusů, činnosti
- 1.2.3 demonstrace obrazů statických
- 1.2.4 demonstrace statická a dynamická

1.3 metody praktické

- 1.3.1 nácvik pohybových a pracovních dovedností
- 1.3.2 žákovské laboratorování
- 1.3.3 pracovní činnosti v dílnách a na pozemku
- 1.3.4 grafické a výtvarné činnosti

2. Metody z hlediska aktivity a samostatnosti žáků – psychologický aspekt

- 2.1 metody sdělovací
- 2.2 metody samostatné práce
- 2.3 metody badatelské a výzkumné

3. Struktura metod z hlediska myšlenkových operací – logický aspekt

- 3.1 metoda srovnávací
- 3.2 metoda induktivní
- 3.3 metoda deduktivní
- 3.4 metody analyticko syntetické

4. Varianty metod z hlediska fází výchovně vzdělávacího procesu – aspekt procesuální

- 4.1 metody motivační
- 4.2 metody expoziční
- 4.3 metody fixační
- 4.4 metody diagnostické a klasifikační
- 4.5 metody aplikační

5. Varianty metod z hlediska výukových forem a prostředků – organizační aspekt

- 5.1 kombinace metod s vyučovacími formami
- 5.2 kombinace metod s vyučovacími pomůckami

6. Aktivizující metody – aspekt interaktivní

- 6.1 diskusní metody
- 6.2 situační metody
- 6.3 inscenační metody
- 6.4 didaktické hry
- 6.5 speciální metody

1.4. Dílčí závěr

Použití určitého postupu ve výuce je vázáno na jisté změny nebo dodržení nějakých principů. Každý krok vytváří situaci pro ten následující, použití metody podmiňuje další změny a nebo naopak je jimi tato metoda podmíněna. Vytváří se tak celý komplex podnětů a jevů zasahujících rozvoj osobnosti žáka ve velké šíři. Často se výukové metody prolínají s vyučovacími formami. Metoda sama může být cílem a obsahem výuky, někdy se stává obsahem vzdělání, i obsah sám se může stát metodou. V současné době vzniká mnoho nových, často neobvyklých variant, výukových metod jejich spojováním s organizačními formami výuky nebo s moderními médii. Vyučovací metoda má být výchovná v užším slova smyslu, má pomáhat vytvářet žádoucí povahové vlastnosti osobnosti potřebné v životě, houževnatost, pečlivost, vnitřní kázeň, iniciativnost, smysluplnost, schopnost adaptace, směřovat k praxi a profesnímu zaměření.

2. Vybrané participativní metody ve vzdělávání dospělých

Jsou to především metody diskusní, situační a inscenační, psychologické a didaktické hry, označované společným termínem participativní, využívající přirozené potřeby lidí komunikovat, participovat a exteriorizovat, tzn. sdělovat, dorozumívat se, podílet se na něčem, převádět skrytou aktivitu na zjevnou a tím vším se zároveň učit.

Dospělým ve smyslu vzdělávání dospělých je osoba, jejíž hlavní sociální role se dají charakterizovat statusem dospělého a která zároveň ukončila dráhu ve formálním vzdělávacím systému. Vzdělávající se dospělý není redukován na žáka nebo studenta, jeho hlavní sociální role jsou ty, které vyplňuje v práci, rodině, společenském životě. (Beneš, 2003)

2. 1 Problematika vzdělávání dospělých - andragogika

Andragogika znamená doprovázení člověka při jeho cestě za vzděláním, poznáním a pochopením světa. Cílem této cesty je zařazení člověka do společnosti. Andragogika je vědní obor v systému věd o výchově a vyučování, zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých a studijní obor programu pedagogických věd, sloužící k přípravě budoucích odborníků v oblasti vzdělávání dospělých. Z hlediska účastníka se vzdělávání dospělých chápe jako proces, v kterém se dospělý aktivně, systematicky a kontinuálně učí za účelem změny znalostí, názorů, hodnot, schopností a dovedností. V pedagogice je učení odkázané na pomoc druhých, v andragogice se vychází z toho, že by dospělý měl mít možnost tuto pomoc vyžádat nebo odmítnout. (Beneš, 2003)

Vzdělávání dospělých se nevztahuje na veškeré učení, ale na učení systematické, plánované a cílevědomé.

Pojem andragogika je obdobná kreace jak pojem pedagogika, ale historicky mladšího původu. Pedagog byl původně člověk, který doprovázel chlapce do školy. Andragogika je v přesném slova smyslu doprovázení mužů, pomineme-li historicky dávno překonané omezení na muže, znamená tedy andragogika doprovázení člověka při jeho cestě za vzděláním, poznáním a pochopením světa.

Jejím globálním cílem je zařazení člověka do společnosti, což není možné bez rozvoje jeho osobnosti. Samotný pojem andragogika poprvé užil německý vysokoškolský učitel Knapp, který se nažil odlišit pedagogiku a vzdělávání dospělých, které má jiné cíle a východiska. Andragogika jako věda a oblast výzkumu nevznikla jen v důsledku rozvoje nebo diferenciací stávajících vědních disciplín, hlavním důvodem byla poptávka po nových druzích znalostí a kvalifikacích.

Vzdělávání dospělých je organizovaná /sebeorganizování/, cílevědomá a více či méně institucionalizovaná pomoc dospělému člověku, skupinám lidí nebo organizací, týkající se zvládání určitých problémů pomocí učení či uspokojení potřeb po poznání. Vzdělávání dospělých se stává součástí života neustále se rozšiřujícího okruhu lidí, přesto ale není pro jeho život dominantní. (Beneš, 2003)

Člověk, i dospělý, se vždy učil, protože musel reagovat jak na své vývojové změny, tak i na měnící se společenské situace. Největší nutnost učení vzniká vždy v období společenských změn a krizí. Institucionální podpora tohoto učení byla dříve jen výjimkou. Jedním z důvodů vzniku organizovaného vzdělávání dospělých byl pokus o kompenzaci nedostatků školských systémů. Rozvíjející se školství totiž nebylo a není schopno uspokojit společenskou ani individuální poptávku po vzdělání a kvalifikacích. I když má vzdělávání dospělých různé kořeny, ujalo se prakticky ve všech zemích.

Hodnota a prestiž vzdělání roste. Stále více lidí cítí potřebu participovat na dalším vzdělávání. Vzdělávání dospělých se začíná chápat jako součást celoživotního vzdělávání a učení se.

Filozofie, sociologie, psychologie, lékařství a jiné vědy dělí lidstvo na děti, dorůstající a dospělé. Pro pedagogiku znamenala dospělost po dlouhou dobu jen cíl výchovného působení. Lidský život probíhá nepopíratelně ve fázích, zvládnutí předcházející fáze ovlivňuje úspěšnost fáze následující. Učící se dospělý je předmětem mnoha věd, jen andragogika to činí na „plný úvazek.“ (Beneš, 2003)

2. 2 Historie participativních metod a jejich využití ve vzdělávání dospělých

Výzkum opřený o důkladnou znalost podstaty vyučovacího procesu a znalost psychologie žáka přispěl k modernizaci vyučovacích metod rozšiřující efektivitu vzdělání i na další stránky osobnosti žáka vedle intelektu.

Už od 14. století se preferovala škola v krásném prostředí, hravá, podporující tvořivost bez tělesných trestů, kdy bylo vyučování vedeno tak, aby žáci látku rozuměli. Odmítalo se jednostranné přeceňování memorování, podporovala se samostatnost a pěstování víry ve vlastní síly a schopnosti. V 17. a 18. století, v době J.A. Komenského a J.J. Rousseaua, šlo především o hru, respektování přirozeného vývoje dítěte, preferování svobody a souladu s přírodou. V 19. století se začíná projevovat snaha o zrušení odtrženosti školy od každodenního života, vytváří se systém volné výchovy bez domácích úloh, pamětního učení a trestů, je umožňována svobodná volba předmětu, obsahu i metody učení, memorování a zkoušení nahrazuje ruční práce.

Ve 20. století největší aktivitu vyvíjejí odborníci, učitelé, vznikají první pokusné a reformní školy, objevují se snahy o změny ve třídách, metodách i předmětech. Zásadní vliv v této době mají názory a činnost Švédky Elen Keyové, protagonistky celého hnutí a autorky práce *Století dítěte*. V druhé polovině tohoto století přebírají aktivitu již i laikové, rodiče a aktivisté, začínají vznikat alternativní školy. Pro ně nebylo bohužel u nás v letech 1945 až 1989 místo. Alternativní školy a nové metody začaly u nás nacházet uplatnění až po roce

1989 jako následek celospolečenských změn a nových požadavků na člověka mezi které patří především sebedůvěra, odvaha projevit svůj názor, umět nést odpovědnost za své činy, jednání a rozhodnutí. Tento proces si vyžádal proměnu školy orientací na člověka, zaměření na žáka a jeho potřeby, proti tradiční české škole uzavřené okolnímu světu, která budovala vzdělávání kupením poznatků na sebe prostřednictvím, převážně pamětního učení, někdy bez využitelnosti a užitečnosti toho, co se žák dozví, v orientaci ve světě a v životě. (Beneš, 2003)

Těmto požadavkům právě vyhovují jak ve vzdělávání dětí tak dospělých didaktické metody, jejichž základ tvoří problémové metody v rámci skupinové práce a techniky pro sociálně psychologický výcvik, pro výuku asertivního chování, metody využívající přirozené potřeby lidí komunikovat, participovat a exteriorizovat, tzn. sdělovat, dorozumívat se, podílet se na něčem, převádět skrytou aktivitu na zjevnou a tím vším se zároveň učit.

Všechny tyto metody vyžadují komplexní přístup, motivují žáky, vedou k využívání vědomostí a dovedností z různých vyučovacích předmětů, ke vzájemné spolupráci bez soutěžení nebo soupeření, k produktivnímu myšlení. Zvyšují jejich aktivitu a napomáhají aplikovat teoretické poznatky v praktické činnosti, učí žáky diskutovat, argumentovat a obhajovat své názory a přijmout názory druhých bez konfliktů a napětí. Další důležitou předností těchto metod je smysluplnost a srozumitelnost, využitelnost a užitečnost toho, co se žák dozví, v běžném životě. Blízká zkušenost umožňující žákovi poznat, ohmatat, zjistit, zkusit a především sám zvládnout. Právě pro tyto a další vlastnosti jsou participativní metody využívány ve vzdělávání dospělých, kde se předpokládá ochota se učit, vzdělávat a naslouchat pedagogovi.

Je výzkumně dokázáno, že mezi věkovými skupinami do 50 let se neprojevují žádné význačné rozdíly v intelektuální výkonnosti. Výsledky ve vzdělávání dospělých jsou závislé mimo věku dále na celé řadě vlivů a podmínek, v neposlední řadě také na volbě optimální metody učení a zpětné vazbě, která vyžaduje od účastníků aktivní spolupráci. Aktivně získané vědomosti se vybavují a reprodukují snadněji než vědomosti získané pasivně čtením nebo opakováním přečteného.

2.3 Simulace a situační metody

Simulace jsou metody zaměřené na praxi a aktivní účast studujících. Studenti dostanou podrobný scénář a jsou nuceni během určité doby učinit řadu rozhodnutí. Obvykle jde o řešení běžných životních situací, v případě výuky na SPŠ MV Praha, běžných situací v policejní praxi, jejichž řešením studenti získávají schopnosti vyjednávat a adekvátně se rozhodovat. Mezi metody simulace patří i tzv. metody situační.

Situačními metodami rozumíme postupy při problémovém řešení modelových situací, jejichž základ, zformovaný v zadání, vychází z reálné události, kterou je nutné v praxi řešit a jež je pro určitou oblast praxe typická. Podstatou je konfrontace účastníků s konkrétní problémovou situací z profesní praxe, která je problémová a umožňuje variantní přístup k řešení. Patří sem případová metoda, řešení problémových příkladů, incidentů a konfliktních situací.

Rozdíl mezi řešením problémových příkladů a případovou metodou je jednak ve způsobu řešení a jednak ve výsledcích řešení. Postup řešení příkladů probíhá většinou podle algoritmu a výsledkem jsou číselné údaje, zatímco řešení případů je většinou založeno na rozhodovací analýze a výsledkem jsou variantní návrhy kvalitativního charakteru. Při sestavování problémových příkladů a případů převzatých z praxe složitější jevy většinou zjednodušujeme, a tím vytváříme model reálné situace. Základem případové metody je analýza, případně řešení případů. Případ může být pro výuku speciálně připravený didaktický materiál zpracovaný na základě skutečné události, složitější situace, která se udála v praxi a její řešení není jednoznačné. Úspěšné řešení má tedy více variant a to provokuje účastníky řešení k diskusi. (Bargel, Pernica, 2003)

Konfliktní situace a incidenty jsou neoddělitelnou součástí společenského dění. U těchto typů konfliktů působí afektivní stránka osobnosti účastníků incidentu nebo konfliktu a jejich hodnotová orientace. Především při přípravě nových policistů je nutné tyto mezní a konfliktní situace zavádět proto, abychom je připravili na skutečné konflikty a incidenty,

s nimiž se mohou v průběhu své praxe setkat, aby se naučili nevhodné chování ovlivňovat a řešit, domýšlet situaci, odhadovat příčiny vzniklé situace a rychle na ni reagovat.

Metodický postup těchto metod dodržuje čtyři základní body, kterými jsou:

- výběr problémové situace - přiměřenost a vhodnost, soulad problematiky s cíli výuky,
- navození a formulace problémové situace-vstupní inscenací, účelovým popisem,
- řešení problémové situace- určení podstatných znaků problému, analýza příčin, formulace možných variant, výběr optimálního řešení, formulace rozhodnutí, jeho zdůvodnění a obhájení,
- hodnocení-závěr diskuse patří učiteli, který zhodnotí různé varianty řešení s akcentem a správné přístupy a názory a praktické efekty.

2.4 Inscenační metody a diskuse

Jejich podstata spočívá v přijímání a ztvárňování rolí osob zúčastněných v určité simulované sociální situaci. Jde o hraní rolí podle scénáře, o řešení simulované situace nejen v teoretické rovině, nýbrž přímou realizací a rozuzlováním situací za účasti aktérů. V symbolické situaci vystupuje žák jako někdo jiný, využívá svých vlastních vědomostí a zkušeností, z nichž se snaží vybrat pro roli odpovídající chování. Žáci mají možnost vyzkoušet si v simulovaných situacích i jim zatím nedostupné role, získat do nich vhled a tím i pochopení. Vysoký stupeň spoluúčasti a emotivní prožitky mají silný formativní vliv a ovlivňují trvalost osvojovaných vědomostí a dovedností. Velmi častým tématem pro inscenace jsou mezilidské vztahy. Výhodou takového hraní rolí při řešení těchto vztahů v modelové situaci, a to nejen na SPŠ MV ČR Praha, je jejich řešení s hlubším prožitkem a bez rizika společenského i jiného úrazu, neboť jde stále o simulovanou problémovou situaci. Absolventi si tímto způsobem osvojují základní způsoby chování a jednání, rozvíjejí své vyjadřovací schopnosti a osvojují si dovednosti.

Při aplikaci inscenační metody se doporučuje následující postup:

1. Učitel vybere a zpracuje scénář podle výchovně vzdělávacího cíle, který obsahuje popis situace a rozpracování rolí. Téma by mělo odpovídat realitě života a problémům vyskytujícím se v praxi.
2. Seznámí žáky se situací a vhodně je motivuje.
3. Vybere vhodné aktéry, pokud možno dobrovolníky, měl by nechat dostatečný prostor pro rozvíjení individuálních strategií.
4. Určí čas na společnou přípravu a uloží také úkoly divákům, kteří budou především hodnotit výkony účastníků, průběh a vyústění, tj. splnění cíle.
5. Po zahájení inscenace učitel sleduje dění, dělá si poznámky a zasahuje pouze v nejnnutnějších případech.
5. Ukončí inscenaci a zahajuje rozbor, nejprve vystoupí aktéři, kteří by se měli své vystoupení sebekriticky posoudit, pak se vyjádří žáci a nakonec učitel.

V této fázi se využívá další metoda ze skupiny metod participativních, jako prostředek pedagogické komunikace a rozvoje aktivity účastníků, a to diskuse.

Na SPŠ MV v Praze je po ukončení modelové situace využívána diskuse jako kolektivní řešení problému svobodnou výměnou představ, názorů a stanovisek, tzv. diskuse v plénu, kde se předpokládá zajímavé téma, vhodná atmosféra navozená inscenací, určité znalosti a zkušenosti získané z teoretických hodin, přiměřená vyrovnanost účastníků a ochota diskutovat.

2. 5 Dílčí závěr

V rámci výuky s využitím participativních metod v symbolické situaci, vystupuje žák jako někdo jiný, využívá svých vlastních vědomostí a zkušeností, z nichž se snaží vybrat pro roli odpovídající chování. Žáci mají možnost vyzkoušet si zatím nedostupné role, získat do nich vhled a tím i pochopení. Vysoký stupeň spoluúčasti a emotivní prožitky mají silný formativní vliv a ovlivňují trvalost osvojovaných vědomostí a dovedností. Velmi častým tématem jsou mezilidské vztahy. Výhodou těchto metod při řešení vztahů v modelové situaci, a to nejen na SPŠ MV ČR Praha, je jejich řešení s hlubším prožitkem a bez rizika společenského i jiného úrazu, neboť jde stále o simulovanou problémovou situaci. Absolventi si tímto způsobem osvojují základní způsoby chování a jednání, rozvíjejí své vyjadřovací schopnosti a osvojují si dovednosti.

3. Komunikace

Etymologie slova komunikace naznačuje, že původní rozumění pojmu bylo širší. Příručky a slovníky dnes definují komunikaci například jako proudění informací od jednoho bodu k druhému bodu. Někteří psychologové rozumějí komunikační výměnou jak sdělování, tak sdílení. Každá komunikace je ovlivňováním toho, s kým komunikujeme, a zároveň my jsme v každé komunikaci ovlivňováni tím, kdo komunikuje s námi. (Vybíral, 2005)

Lidskou komunikací se zabývá nová psychologická disciplína – psychologie komunikace. Psychologii lidské komunikace zajímá to, jak lidé vyjadřují své záměry, zajímá jí funkce komunikace a motivace k ní, dorozumění a nedorozumění, účinky na psychiku, projevy a vztahy účastníků. Předmětem této disciplíny jsou i poruchy a to vždy v určitém kontextu psychickém, sociálním a fyzikálním. (Vybíral, 2005)

Komunikace je pojem, který má velmi široké použití, je latinského původu a znamená něco spojovat. Může být použito jako označení pro dopravní síť, přemísťování lidí, materiálu, ale také myšlenek, informací, postojů a pocitů od jednoho člověka k druhému. Komunikačními prostředky mohou být jazyk, pošta, telegraf, telefon, počítač, rozhlas, televize, vlaky, letadla apod..

V psychologii není komunikace považována jen za pouhý přenos informací mezi sdělujícím a příjemcem. Jde o mnohem více, o sebe prezentaci, sebepotvrzování, o vyjádření postojů k předmětu, ke komuniké, ale i k příjemci informace. Jde o různou úroveň působení, ovlivňování, znesnadňování, či usnadňování porozumění. (Mikuláščík, 2003)

Nejdůležitější charakteristiky je možno shrnout do těchto základních bodů:

- komunikace je nezbytná k efektivnímu sebevyjadřování,
- komunikace je přenosem a výměnou informací v mluvené, psané, obrazové nebo činnostní formě, která se realizuje mezi lidmi, což se projevuje nějakým účinkem,
- komunikace je výměnou významů mezi lidmi použitím běžného systému symbolů.

Komunikace má zpravidla svůj účel a smysl. V minulém století šel vývoj kupředu v neuvěřitelně krátkých časových intervalech, rozhlas, televize, satelity, počítače a stále vznikají další komunikační technologie nebo se stávající vylepšují. Pro informace v dnešní době již není vzdálenost žádnou obtížnou bariérou.

Většina z nás komunikuje odlišně v zaměstnání, doma nebo třeba v obchodě, jinak jsou-li přítomni jen dospělí nebo i jejich děti, eventuálně je-li přítomen někdo neznámý. Každá komunikační situace je jiná a někdy je komunikace jednoho a téhož člověka výrazně odlišná podle prostředí, ve kterém se nachází a uplatňuje.

3.1 Sociální styk a sociální komunikace

Sociální styk je realizací celého systému vztahů člověka. Realizují se v něm jak interpersonální vztahy, tak vztahy celospolečenské a naplňuje se tak význam slova komunikace a to: „společně s někým na něčem participovat“. Tento původní význam se však dále rozvíjí a komunikovat znamená dnes navzájem si něco sdělovat, s někým se z něčeho společného radovat, druhému něco předávat, propůjčovat, dávat a přijímat, navzájem se sdílet.

V případě sociální komunikace jde o sdělování ve skupině lidí. Tématika setkávání člověka s člověkem je předmětem, který nezajímá jen sociální psychology, ale i představitele jiných oborů. Základním faktem s nímž se setkáváme, tam kde se studuje zapojení individuů do sociální reality, je existence dvou navzájem se prolínajících rovin vzájemných vztahů mezi lidmi, roviny společenských vztahů a roviny interpersonálních vztahů. Nedocenění jedné roviny brání poznání vztahů druhé roviny a naopak. Obě roviny jsou v každém našem osobním styku přítomny, i když se nám mohou jevit jako jediná realita. I tam, kde se domníváme, že jde jen o čistě společenský styk, je přítomna interpersonální složka osobního styku. Sociální styk je realizací celého systému vztahů člověka.
(Mikuláščík, 2003)

Ke sdělování dochází všude tam, kde se lidé setkají. Platí zde první věta teorie sociální komunikace: „Není možno nekomunikovat“. I tam, kde druhému nic neřekneme, sdělujeme mu právě to, že mu nechceme nic oznámit. Každá sociální komunikace je obousměrným procesem, já sděluji něco tobě a ty sděluješ něco mně. Důležité je nejen to co si sdělujeme, ale také to jak si to sdělujeme. V sociální komunikaci jde o sdělování ve skupině lidí. Sdílení v sociálním styku je jednou z hlavních charakteristik zralé osobnosti.

3.2 Verbální a neverbální komunikace

Základní dělení komunikace, které se nejčastěji používá a které také nejvíce vystihuje potřeby klasifikace komunikačního procesu, je dělení na verbální a neverbální komunikaci. Tyto dvě formy se navzájem doplňují, jedna může dokonce suplovat druhou v plné míře. Verbální a neverbální projevy mohou být v některých situacích v rozporu. Lidé často něco říkají, ale chování tomu neodpovídá. Může tak vznikat, to co se označuje jako dvojná vazba, tedy rozpor mezi slovy a chováním. Mimoslovní sdělení je možno v takové situaci považovat za věrohodnější než chování verbální, neverbální projevy bývají často nevědomé a nepodléhají v takové míře sebekontrolé jako projev verbální. (Mikuláščík, 2003)

Proto se mi zdá velmi důležité věnovat pozornost tomuto typu komunikace v rámci policejní práce, ať už při běžném výkonu služby na ulici nebo při výslechu na služebně. Seznamovat s ní a upozorňovat na ní v rámci policejní přípravy všechny absolventy, by mělo být a je součástí školní přípravy všech policejních inspektorů. Důležitost neverbální komunikace potvrzují i výzkumy, které ukazují, že neverbální signály jsou asi pětikrát významnější než verbální, a jsou-li obě složky sdělení v rozporu, spolehnou se lidé na neverbální složku a verbálnímu sdělení nevěnují pozornost. Řeč těla není možné podle těchto výzkumů předstírat, jakýkoliv pokus o podvádění, prozradí nesoulad mezi hlavními gesty, nepatrnými signály řeči těla a vyřčenými slovy. Lidská mysl je vybavena bezpečnostním zařízením, které registruje vychýlení, kdykoli přijme řadu nesoudržných neverbálních sdělení, bylo by škoda této skutečnosti nevyužívat při práci s lidmi a nerozvíjet dále tyto svou schopnost rozumět neverbálním signálům druhého člověka a umět zpozorovat rozpor mezi řečí těla a mluveným slovem a uvědomit si tak, že osoba s kterou jednáme nám lže.

3.2.1 Verbální komunikace

Verbální komunikací rozumíme dorozumívání se jedné, dvou a více osob pomocí jazyka anebo jinými znaky jazykového systému.

Řeč je schopnost určitého společenství dorozumívát se navzájem určitým jazykem, je jednou z nejdůležitějších forem sociální komunikace. Mluvením se pak rozumí vyjadřování myšlenek artikulovanou řečí. Pozornost je věnována řeči mluvené a psané, rozhovoru, řeči v malé skupině lidí, řeči k velké skupině lidí a samomluvě. Řeč studují různé obory jako lingvistika, filologie, fonetika, sémiotika, sémantika, pragmatika, rétorika, sociální komunikace a další.

Na naše slovní sdělení se můžeme dívat z různého hlediska, můžeme jej posuzovat z hlediska gramatiky, logiky, můžeme se snažit vystihnout jeho emocionalitu, tím co říkám mohu sdělovat určitá fakta. Vedle vážného mluvení se lze setkat i s žertováním, kdy to co říkám, myslím jinak. Při některých sděleních pozorujeme snahu vlichotit se do přízně, pochlubit se, snažíme se něčeho dosáhnout, někoho přemluvit, usměrnit, donutit apod.

Poznání akustické stránky řeči nám může pomoci v osobním styku člověka s člověkem a v rozhovorech s lidmi, ať už k nim dochází kdekoliv. Patří sem hlasitost řeči, výška tónu, rychlost řeči, objem řeči, plynulost, intonace, chyby v řeči, správnost výslovnosti, kvalita řeči-věcnost rozhovoru, členění řeči-její frázování.

Hlas je velice bohatým a obsažným projevem lidské sociální komunikace, netlumočí jen obsah sdělení, je rovněž velice účinným sdělovačem psychického stavu hovořící osoby. Tento psychický stav se přitom zvlášť výrazně odráží ve zbarvení hlasu, v tónině, ve které je hovor veden a v hlasitosti slovního projevu. Zabarvení hlasu je možno považovat za ukazatele momentální nálady daného člověka, jde o stavy vzrušení či skleslosti. Některým lidem neujde ani sebemenší záchvěv v tonu hlasu člověka, dovedou vycítit náznak vzrušení nebo pocity beznaděje. (Křivohlavý, 1988)

Slovní projevy lidí se od sebe liší rychlostí a tempem řeči. Ženy jsou z tohoto hlediska výkonnější, denní produkce slov u žen je zhruba 26 000 slov, u mužů 10 000 až 12 000 slov za den. V běžném životě se můžeme také ale setkat s extrémem a to s poměrně malou produkcí slov. Není pak jednoduché zjistit co danou osobu tíží a tlumí. Nasloucháme-li hovořící osobě a jejím psychickému stavu, tyto pazvuky mohou vyjadřovat osobní těžkosti hovořící osoby při hledání vhodných slov k vyjádření určité myšlenky.

Nejčastěji se vyskytuje rozhovorová forma řeči. Situace, kde nemluví stále jen jeden člověk, ale kde se lidé v rozhovoru střídají. U rozhovoru se kromě jiných skutečností věnuje pozornost vztahu mezi údaji o čase využitém k rozhovoru a tématem rozhovoru. Intimní věci patří k tématům, která se vyznačují poměrně nízkým procentem času věnovanému jim v rozhovoru. Na druhé straně věcná objektivní témata, tj. neosobní věci, o těch se hovoří poměrně snadno a rychle. O osobních postojích a o hluboko zakořeněných názorech a problémech osobního přesvědčení se mlčí. O počasí se toho napovídá vždycky hodně.

Ať dojde kdekoliv a kdykoliv k rozhovoru dvojice či skupiny lidí, vždy je možné sledovat určité formální a obsahové charakteristiky. Je možno určit hovořícího a naslouchajícího, aktéra a posluchače. Dá se určit motivační stránka rozhovoru, případně i důsledky tohoto vzájemného pohovoření. Do rozhovoru vstupují lidé, jejichž role jsou již někdy ze společenského hlediska do značné míry určeny, lékař a pacient, pachatel a policista apod. V některých případech je možno rozhovor chápat spíše jako kompetitivní, tj. soupeřivé setkání, v němž jde o to, kdo z koho, jako v různých debatách, diskusích, slovních rozepřích apod. Jindy nabývá rozhovor spíše kooperativního charakteru, má určité rysy spolupráce. Ve všech případech lze pozorovat hladký průběh a jindy naopak rušivé vlivy. Příkladem může být boj o slovo, snaha získat roli hovořícího, která je považována za důležitější a mocnější pozici.

Rozhovor je charakteristickým znakem osobního styku člověka s člověkem, je projevem oboustranného přiznání a uznání lidství, neboť s neživým předmětem rozhovor nevedeme. Proto pozor na situaci, kdy někomu odepřeme rozhovor nebo mu ho znemožníme, degradujeme ho tím na věc. (Křivohlavý, 1988)

Při osobním rozhovoru se vzájemné vztahy nejen projevují, ale i utvářejí, rozhovor je příležitostí poznat, jaký vztah k sobě navzájem máme s tím či oním člověkem, s nímž do rozhovoru vstupujeme. Je to zároveň příležitost tento vztah formulovat, měnit a zlepšovat.

Interakční analýza ukazuje, že vedle věcných, objektivních a zcela neosobních věcí je v rozhovoru ve hře víc. Upozorňuje na subjektivní stránku rozhovoru. Naznačuje, že i tam, kde se jedná ryze o věcná témata, jedná se zároveň i o emoce, city a pocity. Přicházejí ke slovu ať chceme nebo nechceme a hrají svou úlohu, která se zdá být tím nejdůležitějším.

Je třeba si uvědomit, že v mnohém, co říkáme, i v mnohém z toho, co slyšíme, je vedle obsahové stránky často implicitně skryta i stránka emocionální. Člověk, který něco říká, zároveň přitom i něco prožívá. Pocity jsou často ukazateli okamžité potřeby člověka, jsou v nich obsaženy bezprostřední impulsy jednat, nutkají k jednání. Není li tomuto nutkání dán

prostor, není-li možno jej v rozhovoru projevit, tj. jsou-li pocity zadržovány a blokovány /např. při výslechu/, projeví se to v celkovém psychickém stavu člověka a to často výrazně negativně - i na jeho vztahu k lidem, s nimiž byl v kontaktu. (Křivohlavý, 1988)

V rozhovoru jde o pocity všech účastníků, vlastní pocity si někdy uvědomuje více, jindy méně. Je nám však jasné, že je máme. Pozitivní přijímání vlastních pocitů je přitom jednou z nejdůležitějších podmínek pro zachování zdravé sebeúcty. Doporučuje se akceptovat pocity druhého účastníka rozhovoru. Akceptace v tomto případě znamená dávat druhým účastníkům najevo, že jsem si vědom toho, že v dané chvíli prožívají ten či onen pocit. Musíme se to však učit, nejde o chlácholení typu netrap se. Jde o porozumivé vyjádření pocitů partnera například slovy: „nevím sice, co se děje, ale zdá se mi, že tě něco trápí.“

Když se nám nepodaří oprostít se od pokušení bagatelizovat pocity toho druhého, když mu podlehneme a chlácholíme ho nebo mu dáváme rady, pak se snadno může stát, že se dotyčný uzavře, neřekne nám již nic a bude se snažit od nás odpoutat a skončit komunikaci. Podaří-li se nám však akceptovat pocity druhého účastníka rozhovoru, pak dokladem toho, že se nám to podařilo, bude, že tento účastník rozhovoru bude pokračovat dále ve sdělování svých pocitů a toto projevování pocitů se bude dále prohlubovat, zároveň se bude snižovat jeho vnitřní napětí, bude s ním možno hovořit otevřeněji. Tam, kde ukážeme, že jeho pocity akceptujeme, pomůžeme mu, aby je akceptoval i on sám.

Význam verbální komunikace je nepopiratelný, je nezbytnou součástí sociálního života, je nezbytnou podmínkou myšlení. Téměř pro každého člověka je těžké být jen jeden den bez verbální komunikace. Jazyk nám pomáhá určovat, jak vnímáme, jak smýšlíme o světě, o skutečnosti kolem sebe. Specifičnost užívání jazyka je dána i osobnostními zvláštnostmi, rysy osobnosti. Na to je důležité myslet a uvědomovat si to při setkání i s podezřelým. Podle jeho vyjadřování můžeme určit typ osobnosti a předpokládat tak další vývoj situace. Introvert mluví málo, když mluví, tak klidně, tiše, bez emočního akcentu. Extrovert mluví hodně, většinou řekne vše, co má na srdci. Egoista mluví hlavně o sobě, co udělal, co by udělal, co si o tom myslí. Autokrat prosazuje tvrdě své názory, vyžaduje, aby se mu co nejvíce lidí podřídilo, nepřipouští diskusi. Submisivní osobnost se naopak poddává, nestaví

se do opozice, je konvenční. Liberál je nestranný, lhostejný, nemá potřebu se k problémům vyjadřovat, nic nekomentuje, nemluví do věcí jiných lidí.(Mikuláščík, 2003)

3.2.2 Neverbální komunikace

Mimoslovní sdělování by mělo zajímat a zajímá kromě herců, dramatiků, malířů, pedagogů a právníků také policisty v přímém výkonu služby.

Vedle otázky jak jinak než slovy si sdělujeme to, co si sdělujeme, je zde ještě otázka co si sdělujeme beze slov. Sdělujeme si emoce, pocity, nálady, afekty, zájem o sblížení , snažíme se vytvořit u druhého dojem o tom, kdo jsem já, snažíme se ovlivnit postoj partnera, řídíme tak chod vzájemného styku.

Při neverbální komunikaci jde o to co si sdělujeme výrazem obličeje, oddálením, dotekem, postojem, pohyby, gesty, pohledy, tonem řeči, úpravou zevnějšku atd. Všechny uvedené druhy mimoslovního komunikování nejsou nikdy používány jako izolovaný nonverbální projev, ale jako celek nonverbálního projevu, případně ještě v kombinaci se slovním sdělením a činností člověka.

V jakémkoliv sdělení může být vyjádřena úcta, respekt, nebo naopak pohrdání. Naše činy někdy mohou potvrzovat to, co říkáme, někdy tomu tak není. Mimoslovní sociální komunikace je nejpřirozenějším komunikačním kanálem pro sdělování citových stavů a emocí. Jsme-li s někým v osobním styku, pak můžeme pozorovat i slyšet mnohé. Některé nonverbální projevy partnera ovlivňují naši představu o něm automaticky, aniž si toho jsme vědomi. Bylo to zjištěno například o vlivu průměru zornice. Osoby, které mají větší průměr zornice jsou posuzovány jako krásnější a příjemnější.

Porovnáme-li slovní a mimoslovní způsoby sdělování, zjistíme, že nonverbální komunikace má poměrně širší platnost. Podle výzkumů složka přímé komunikace zaujímá pouhých 35 % a více než 65 % komunikace se odehrává v neverbální rovině. Otázce, zda neverbální signály jsou vrozené, naučené, geneticky podmíněné, či získané jiným

způsobem, bylo věnováno již mnoho odborných diskusí. Závěry naznačují, že gesta spadají do různých kategorií. Během výzkumů příslušníci různých kultur vyjadřovali emoce stejnými základními výrazy obličeje, což vedlo k závěru, že tyto výrazy jsou nepochybně vrozené.

Dosud jsou vedeny diskuse o tom, zda jsou některá gesta podmíněna kulturně. Příslušníci různých kultur hovoří různými jazyky a stejně tak se může lišit i jejich neverbální řeč, např. vzdálenost je odlišná v různých kulturách. Některá gesta mají svůj původ v dávné zvířecí minulosti.

Závěrem lze říci, že některá gesta jsou výsledkem učení, většinu neverbálních signálů se člověk naučí už v dětství, zejména kopírováním svých rodičů. Některá jsou vrozená a význam mnoha gest je podmíněn také kulturně. (Mikuláščík, 2003)

Neverbální komunikace má i své nedostatky. Bezeslovně nejsme schopni vyjádřit dilema buď a anebo, řada sdělení má dvouhodnotový význam, slzy žalu a radosti. Slovní sdělování tato omezení nemá, je přesnější a jednoznačnější, může vyjádřit „nic“. Na druhé straně však mimoslovně můžeme sdělit to, co je důležité pro zrod dobrých vzájemných vztahů a pro jejich udržení. (Krivohlavý 1988)

Neverbální projevy při komunikaci většinou nebývají tak přísně kontrolovány, většina řeči těla se odehrává na nevědomé úrovni, i to si je třeba uvědomit a umět to i využít ve prospěch své policejní profese.

Společenské postavení, moc a význam člověka jsou přímo úměrné počtu gest, pohybů a slov, které člověk používá. Člověk na vrcholu společenské nebo pracovní pyramidy se vyjadřuje slovy, kdežto méně vzdělaný a méně výmluvný člověk se při komunikaci spoléhá spíše na gesta než slova.

3.3 Komunikační dovednosti – nezbytná součást policejní práce

Ačkoli komunikujeme neustále, téměř bez přestávky, nevěnujeme tomu příliš mnoho pozornosti, považujeme to za samozřejmost. Přitom právě podle naší komunikace si lidé utvářejí obraz o nás, představu o tom jací jsme a na tom by mělo záležet přinejmenším policistům, kteří nejednají jen za sebe. Podle jednání a vystupování jednotlivce je často hodnocen společností celý několikatisícový, vojensky organizovaný, sbor policistů v České republice.

Lidé nejsou souzeni pouze podle toho, kolik toho ví, ale také podle toho, jak se chovají a jak komunikují. Jsou lidé velmi vzdělaní a přitom je obtížné s nimi komunikovat ke vzájemné spokojenosti obou stran. I kdybychom ale komunikovali od narození neustále, nikdy nedosáhneme maxima efektivnosti, stále máme nějaké rezervy. To nám může dávat naději, že se můžeme učit a zdokonalovat, lepší se, změnit se a něčeho dosáhnout, někdy stačí jen chtít.

Jsme bytosti společenské, u kterých je komunikace základním nástrojem, který v interakci používají. Jsou situace, okamžiky, kdy chceme sdělit něco důležitého, pronést proslov, nebo se pohádat, potom si komunikaci uvědomujeme a nějakým způsobem se připravujeme. V takových chvílích zjišťujeme, jak je komunikace důležitá, podle ní si totiž lidé vytvářejí obraz o nás, a na tom nám záleží.

Naše potřeba komunikace je jednou z nejdůležitějších potřeb života. Žít znamená komunikovat. Jestliže chce policista ve své práci uspět, musí se snažit komunikaci více porozumět a také ji lépe zvládat. Vědět jak funguje ve výjimečných situacích, ale i v situacích, které si normálně neuvědomujeme.

Druhého člověka je třeba znát, máme-li k němu volit správný přístup, chceme-li s ním jednat a přejeme si, aby toto naše jednání bylo adekvátní, přiměřené situaci, ve které se nacházíme. Proto je této problematice věnována pozornost také při přípravě nových policistů na SPŠ MV ČR Praha, kde se poznatkům o komunikaci a komunikačním dovednostem vyučuje v rámci předmětu psychologie. Je třeba si uvědomit, že já se mohu učit správně vnímat jiné lidi, ale ten kdo se to neučí a vnímá mne, bude mne spontánně vnímat na základě povrchních dojmů a třeba dost nesprávně, protože mimo jiné neudrží dost dlouhý oční kontakt, protože se netvářím zrovna nejprívětivěji. Takže se musíme nejen učit správně vnímat neverbální chování, ale také se musíme učit správně neverbálně chovat.

Abychom dovedli dobře komunikovat, abychom dovedli vytvářet pozitivní a uspokojující vztahy s lidmi, musíme mít pozitivní pohled na sebe sama. Musíme si uvědomovat vlastní hodnotu. Musíme se cítit dobře, jestliže máme mít rádi někoho jiného, tak podmínkou je mít rád také sám sebe. (Mikuláščík, 2003)

Osobně se dost často setkávám s kolegy, kteří svou vlastní hodnotu neznají, podceňují sebe i své schopnosti, což se negativně odráží v jejich přístupu k lidem i k práci a samozřejmě naopak, je dost i takových, kteří se přeceňují.. Ti lidé, kteří postrádají pozitivní pohled na sebe sama, mohou mít potíže s vytvářením vztahů s lidmi. Vnitřní hlasy jejich já jim namlouvají, že nejsou hodni být pozitivně přijímáni jinými lidmi, nejsou hodni očekávat, že se k nim jiní lidé budou chovat s respektem a uznáním. To může vést k tomu, že začnou ostatní podezírat z neupřímnosti, nedůvěřují lidem, kteří jim dávají najevo náklonnost. Prožívají vnitřní rozpor, protože se nemají rádi, tak se jim zdá nepřírozené, že jim dávají náklonnost jiní lidé.

Komunikace i míra sebevědomí jsou typem naučeného chování. Už v prvním roce života se člověk učí řeč, v nejuťlejším dětství si pak vytváří vztah ke svému prostředí, osvojuje si základní pravidla a normy styku s jinými lidmi. Vztahy k rodičům z dětství jsou často přenášeny na nové osoby, se kterými se jedinec setkává. Významnou roli hrají také sourozenecké konstelace a vztahy rodičů mezi sebou. Tento vztahový základ se rozvíjí dále ve škole a v kontaktu s vrstevníky.

Každý kdo chce komunikovat se občas setkává s problémy, s překážkami, které mu komplikují interpersonální komunikaci. Uvědomit si problémy, bariéry komunikace, je prvním krokem k tomu, abychom se s nimi dovedli vyrovnat. Tyto mohou být interní, to znamená, že jsou dány nějakými osobnostními problémy komunikujícího, a externí, které se objevují jako nějaký rušivý element.

Mezi nejčastější interní bariéry patří obava z neúspěchu, rozdíly mezi oběma účastníky komunikace, bariéry postoje v podobě xenofobie, neúcty, povýšenství, skákání do řeči, čtení myšlenek místo naslouchání, fyzické nepohodlí, nesoustředěnost a stereotypizace, zařazování

komunikačního partnera do kategorie, pomocí níž mu přiřazuje všechny další vlastnosti, které určitá kategorie obsahuje a podle toho s ním jedná. Do skupiny externích bariér patří nezvyklé prostředí, vyrušování někým třetím, stačí jeho přítomnost, hluk, ale i vizuální rozptylování.

Komunikace má svou minulost, přítomnost i budoucnost, a to ve dvojitým smyslu: v kontextovém a v historickém. Ve smyslu kontextovém to znamená, že komunikující je ovlivňován tím, co se dělo před komunikací, i tím, co bude následovat, co je očekáváno. V historickém významu souvisí s vývojem člověka od prvopočátků a je jedním z nejdůležitějších projevů jeho vývoje. Lidská komunikace je odlišná od komunikace nižších druhů, stejně tak jako je odlišná psychika nižších druhů od psychiky člověka. Symbolika a řeč jsou těmi nejvýraznějšími odlučovacími znaky.

Komunikace má velmi proměnlivou podobu a širokou škálu možností, které může v různých kombinacích komunikátor užívat, měnit. Záleží na dovednosti každého uživatele, jak dovede citlivě užívat optimální způsoby, které respektují situaci, úmysl, individuální odlišnosti partnera s nímž komunikujeme, koho přesvědčujeme, k němuž promlouváme.

3.4 Dílčí závěr

Studium komunikačních dovedností je nezbytné při každé práci, kde dochází ke kontaktu s lidmi, a mezi ně policejní práce rozhodně patří. Je důležité naučit se zvládat konflikty, porozumět druhým a umět je odhadnout. Do jaké míry se daří na SPŠ Praha schopnosti a dovednosti absolventů v této oblasti usměrňovat tím správným směrem, tak, aby byli policisté schopni využít všechny poznatky o verbální i nonverbální komunikaci při jednání s občany, ať už s poškozenými nebo s pachateli přestupků a trestných činů, si může odpovědět každý policista pohybující se v praxi, ale také samozřejmě každý občan, který s uniformou již jednal.

4. O výuce na SPŠ MV Praha - obecně

Národní program vzdělávání v ČR stanovuje dlouhodobou strategii vzdělávání pro českou společnost, formuje cíle a priority vzdělávací soustavy. Jako jeden z hlavních cílů vzdělávací politiky vytyčuje dosažení vyšší kvality a funkčnosti vzdělávání tvorbou nových vzdělávacích a studijních programů, které budou odpovídat požadavkům informační a znalostní společnosti, udržitelného rozvoje, zaměstnanosti a potřebám aktivní účasti na životě demokratické společnosti v integrované Evropě a které budou zároveň respektovat individuální životní podmínky účastníků vzdělávání.

V resortu Ministerstva vnitra existují k realizaci výše uvedených cílů různé nástroje. Jedním z nich je taková změna kurikulární politiky, která umožní každé škole realizovat vzdělávání na základě své profesní odpovědnosti v rámci pravidel předepsaných MV na jedné straně a s respektováním vzdělávacích potřeb PČR na straně druhé.

V první části ZOP na SPŠ MV jsou znalosti a dovednosti členěny do čtyř pilířů /právní aspekt řešení služebních úkolů, volba vhodného jednání, zvládnutí technických prostředků administrativa/, na základě jejichž komplexního uvědomění musí být schopen policista znalosti a dovednosti v aplikační praxi realizovat. Obsah vzdělávání a požadavky na úroveň jeho osvojení jsou zpracovány formou obsahových okruhů, tyto jsou dále členěny na tématické celky, které tak tvoří relativně samostatné integrované vyučovací bloky. Výkony policistů jsou průběžně v každém předmětu zaznamenány. Na závěr každého učebního bloku se píše test integrovaných vědomostí, hodnocen slovně splnil-nesplnil. Celá školní část ZPO je zakončena odbornou zkouškou, řízená odborná praxe je zakončena závěrečnou zkouškou. Vzdělávací program je realizován formou denního studia v trvání 9-12 měsíců s navazující řízenou praxí v trvání 3-6 měsíců.

Základním cílem takového studia je dosáhnout :

a) profesní kompetence k tomu :

- stát se v rámci služebního zařazení způsobilým k služebním činnostem i samostatnému rozhodování,
- plnit samostatně a odpovědně služební úkoly při uplatnění vhodných taktických postupů s akcentem na zajištění vlastní bezpečnosti,
- chovat se vždy v souladu s právem a svými povinnostmi,

b) sociální kompetence umožňující policistovi:

- pochopit a uvědomit si úlohu policie v demokratické společnosti, rozpoznat a pochopit etické aspekty, sociální pozadí dosah policejní činnosti,
- být vnímavým k mínění občanů a jejich požadavkům na práci policie,
- předcházet konfliktům a v každém případě se naučit s nimi zacházet a řešit je,

c) postoje umožňující mu:

- ztotožnit se včas s celoživotním posláním policejní služby,
- pečlivě a odborně udržovat v provozu a připravenosti svěřené prostředky,
- naučit se rozpoznat, že účinná prevence má stejný význam jako policejní represe a proto ji začlenit do obsahu své každodenní policejní činnosti,
- respektovat lidská práva a mít zodpovědnost za své zdraví,

d) psychickou odolnost nezbytnou k :

- sebeovládání při traumatických zátěžových situacích .

Takto připravený policista je mnohem flexibilnější v řešení problémů sociální reality, podstatně lépe se orientuje v současném nepřehledném množství informací a tím je také lépe schopen reagovat na dynamicky se měnící bezpečnostní situaci. Tyto metody by se neměly nahrazovat jen výcvikem či tréninkem, jsou však velmi citlivé a je nutné zařazovat s ohledem na výukový obsah, časovou dotaci a materiální zabezpečení.

4.1 Právo jako profilující předmět

Na SPŠ MV ČR má nejrozsáhlejší dotaci hodin předmět právo. Tento předmět poskytuje studentům základní znalosti právních disciplín s nimiž je výkon praktické policejní činnosti úzce svázán. Cílem výuky tohoto profilujícího předmětu je prohloubit právní vědomí policisty a připravit ho na samostatné a kvalifikované posuzování a řešení situací, se kterými se setká při výkonu základních policejních funkcí, zejména na obvodních odděleních PČR. Těžištěm jsou tři navzájem propojené relativně samostatné celky, právo hmotné, procesní a přestupkové.

Po absolvování všech hodin má absolvent nezbytné znalosti z oblasti teorie práva a právního státu a umí je využívat při výkonu služby. Zná Ústavu ČR, Listinu základních práv a svobod i obsah mezinárodních úmluv o lidských právech a umí je aplikovat ve všech oblastech své služební i mimoslužební činnosti. Zná své postavení v systému orgánů veřejné správy a umí aplikovat tyto znalosti v součinnosti s jinými orgány této správy. Umí aplikovat obecnou část i vybraná ustanovení zvláštní části trestního zákona a přestupkového zákona, včetně řešení přestupků v blokovém i mimoblokovém řízení, trestní právo procesní v rozsahu potřebném pro výkon funkce policejního orgánu skupiny dokumentace trestné činnosti. Zná Zákon o služební poměru a umí jej využít. Má obecné znalosti z oblasti obchodního, občanského i mezinárodního práva související s aplikací trestního či přestupkového zákona. Podle požadavků MV ČR Odboru vzdělávání a správy policejního školství na profil absolventa, by měl mít absolvent vypěstované návyky se v oboru právo samostatně dále vzdělávat.

Z celkového počtu dvanácti tématických celků v předmětu právo, je nejvíce hodin věnováno trestnímu právu procesnímu, které obsahuje velmi důležité kapitoly týkající se zajišťovacích úkonů osob a věcí, velmi závažných úkonů zasahujících do integrity občana. Jde především o omezení osobní svobody, zadržení, zatčení, předvedení, zajištění věcí, vstup do obydlí a osobní prohlídku. Absolvent musí vše zvládnout nejen z hlediska znalosti právních předpisů, ale i z hlediska praktického provedení, při zajištění vlastní bezpečnosti

a respektování práv a svobod člověka. A především proto jsou v tomto předmětu po předchozím naučení teorie využívány praktická cvičení a modelové situace, kde se absolvent snaží použít již naučenou teorii v praxi, kde je vzdělání zaměřeno na zvýšení samostatnosti a nezávislosti úsudku, na samostatnost rozhodování na základě pochopení situace a na prohloubení osobní odpovědnosti za přijatá rozhodnutí..

4. 2 Výuka komunikace v rámci předmětu psychologie

V současné době je rozpracován nový program celé výuky, včetně předmětu psychologie, který začal v září 2005. I když výsledky tohoto nového systému budou známy až po skončení prvních kurzů, tedy v září 2006, již nyní učitelé provádějící výuku nejsou spokojeni s celkovou dotací hodin, která zůstala téměř stejná. Přínosem by mohlo být podle některých vyučujících zařazení nového vyučovacího bloku do předmětu psychologie, zaměřeného na problém transakční analýzy. Předmětu psychologie, teorii i modelovým situacím, je věnováno celkem 102 hodin. Problém komunikace prostupuje celou výukou, každý vyučovací blok je zakončen dvouhodinovým až čtyřhodinovým praktickým cvičením. V některých případech je krátké praktické cvičení zařazeno i na konci dvouhodinového bloku teoretické hodiny.

Sociální psychologii, kde se absolventi seznamují s konkrétními pojmy verbální a neverbální komunikace, je věnováno celkem 10 hodin. K těmto pojmům samozřejmě patří sociální styk a sociální percepce, sociální interakce, chyby v posuzování člověka, pasivní, agresivní a asertivní jednání, které jsou vyučovány v rámci desetihodinové dotace a později v rámci modelových situací procvičovány. Zda stačí tento rozsah výuky k tomu, aby noví policisté poznali sami sebe a dokázali tak porozumět i druhým, naučili se zvládat konflikty, se pokusím zjistit v závěru práce, pomocí krátkého dotazníku, který předložím absolventům SPŠ Praha v přímém výkonu služby.

4.3 Modelové situace jako propojení teorie s praxí

Modelovou situací rozumíme učitelem připravenou materiálně, technicky a personálně zabezpečenou podle předem připraveného scénáře řešenou situaci, na které se podílejí posluchači jako řešitelé zinscenovaného děje, hodnotitelé řešené situace, herci-figuranti a učitel jako řídící člena koordinátor. Modelové situace mohou vnášet do vyučování prvek reality, poskytovat žákům zkušenosti, které by ve skutečném světě neměli příležitost získat, a umožňují jim rozvinout určité dovednosti, aniž by zažívali důsledky svých chyb. Cílem výuky metodou modelové situace je postavit studenty do simulované konfliktní situace odpovídající reálným podmínkám, kterou mají na základě svých dosavadních znalostí, zkušeností, dovedností a schopností řešit. Zainteresovat do výuky i ostatní studenty jako pozorovatele a i hodnotící, a o vše za účelem získání a rozvoje jejích dalších zkušeností, schopností a dovedností, přiblížit výuku reálným podmínkám, s nimiž se v praxi budou setkávat a tím, je připravit pro praktický výkon služby.

Na SPŠ MV Praha jsou v rámci výuky ZOP po jednotlivých předmětových odděleních zpracovány alternativní metody výuky u vybraných disciplín, se kterými začínající policisté na základních útvarech PČR nejvíce přijdou do styku v reálném výkonu služby. Tyto disciplíny jsou vyučovány formou modelových situací, kdy posluchači po vysvětlení a zadání problému samostatně řeší vzniklé situace. V předmětovém oddělení právo je zpracováno celkem pět modelových situací :

1. Vyřízení přestupku na místě blokovou pokutou : modelová situace drobné krádeže v obchodním domě, kdy je pachatel přistižen pracovníci OD se zbožím v hodnotě 490,-Kč a přivolána hlídka PČR.
2. Přijetí oznámení o trestném činu: modelová situace oznámení o vloupání do motorového vozidla a odcizení autorádia v hodnotě 5.000,-Kč.
3. Omezení osobní svobody: zadržení podezřelého na místě činu.
4. Zatčení na příkaz soudu: zatčení na místě veřejnosti přístupném.
5. Vydání a odnětí věci: nález odcizené věci v bazaru s použitým zbožím

V předmětovém oddělení psychologie je v rámci 20 hodin zpracováno také pět modelových situací a to:

1. Sociální komunikace – nácvik asertivních dovedností.
2. Sebepoznání – standardní služební úkony, přijetí oznámení a pokutování.
3. Konfliktní situace – výtržnictví s rasovým podtextem, zásahy v restauracích.
4. Zátěžové situace – manipulace a korupce, oznámení tragické události.
5. Zátěžová komunikace – viktimologie, týrana žena a domácí násilí.

Přípravu na tyto hodiny provádějí vyučující podle didaktických zásad, jedná se většinou o policisty s vysokoškolským právnickým a pedagogickým vzděláním se znalostí policejní problematiky, kteří kromě výuky poskytují právní a psychologické poradenství pro posluchače a zaměstnance školy, pořádají besedy a přednáškovou činnost na jiných školách, tvoří učební texty a názorné pomůcky a podílejí se na aktivitách v rámci mezinárodního programu Sokrates. Konkrétní ukázka přípravy na teoretickou a praktickou hodinu z předmětového oddělení právo je obsahem přílohy č.1 a 2 této práce. Při vypracování těchto příprav jsem vycházela z poznatků získaných studiem pedagogiky a didaktiky, z příprav a učebních osnov, které mi poskytli vyučující SPŠ MV Praha. V neposlední řadě také z vlastní zkušenosti s výukou předmětu práva a účasti na modelové situaci č.4.

Chování posluchače v modelové situaci musí být souhrnem právních, technických, taktických a psychosociálních schopností, kam se řadí především emocionalita, schopnost ovládání konfliktů, spolupráce, odpovědnost za vlastní jednání a rozhodnutí, sociální inteligence, společenská uvědomělost, schopnost jednat. Mezi velmi důležité faktory patří také osobní prezentace. Policista je posuzován často podle zevnějšku, podle svého obleku, způsobu pohybování, jak mluví, jak poslouchá, jaká používá gesta, ale ne podle toho jaký opravdu je. A opět se dostáváme k problému komunikace, k problému správné verbální neverbální schopnosti komunikovat. Kdo ovládá komunikační schopnosti má autoritu a vliv. Modelové situace jsou podle mého názoru a názoru většiny vyučujících i posluchačů efektivní metodou, která umožňuje zvýšit profesní dovednosti a schopnosti a to i v oblasti

komunikace. Který policista si nepřeje mít autoritu a vliv. Není těžké stěžovat si na to, že občané policii nerespektují a svádět vše na špatné zákony a vybavení. Každý by měl začít ale u sebe, především dalším vzděláváním a zdokonalováním, a přispět tak sám ke zlepšování vztahů mezi občany a policií, neboť roční příprava a znalosti získané několikaměsíčním studiem nestačí k profesionálnímu výkonu, tak náročného povolání. Zda se daří současnému systému, začínajícímu výběrem vhodných absolventů a pokračujícím přes výuku, včetně nových legislativních úprav, získat takové policisty, kteří se i po absolvování kurzu na SPŠ budou snažit dále vzdělávat a zlepšovat sami sebe, bude také předmětem závěrečného dotazníku.

5. Výuka a praxe

Po celou dobu výuky pomocí modelových situací se diskutuje mezi vyučujícími o jejich významu pro praxi a o tom, jak celou výuku zdokonalovat, aby byla pro praxi co nejpřínosnější. Cílem mé výzkumné sondy je zjistit, co si o výuce pomocí modelových situací myslí sami policisté v přímém výkonu služby, zda opravdu tyto vyučovací metody směřují k praxi a k profesnímu zaměření, tj. zda skutečně usnadňují čerstvým absolventům zpracování základní dokumentace z modelových situací ihned po nástupu do přímého výkonu služby a napomáhají zlepšení jejich komunikačních schopností.

Další okruh otázek, včetně závěrečné části dotazníku, je zaměřen na problematiku neverbální komunikace a to konkrétně na to, jak se daří policistům využívat při jednání s občany také jejich mimoslovních projevů, zda tyto signály řeči dokáží rozeznat a jakou důležitost řeči těla, která je podle dosavadních výzkumů pětkrát významnější než slovní vyjadřování, připisují sami policisté.

5.1. Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 1 :

Modelové situace v rámci výuky na SPŠ MV Praha přispívají k lepšímu zvládnutí praktických dovedností, tj. zpracování základní dokumentace, ihned po nástupu do služby a pomáhají absolventům rozvíjet své vyjadřovací schopnosti a volit správnou vyjadřovací taktiku při jednání s občany v běžných situacích

Hypotéza č. 2

I přesto, že si policisté uvědomují důležitost neverbální komunikace, většina policistů v přímém výkonu služby nedokáže rozeznat základní signály řeči těla, a nemůže proto neverbální komunikaci dobře využít při jednání s občany, především s pachateli přestupků a trestných činů.

Pro dosažení cíle a ověření hypotéz jsem zvolila metodu dotazníku, jako způsob psaného rozhovoru, který mi umožnil zkoumat větší počet osob současně v poměrně krátkém čase.

Dotazník obdrželo 50 policistů a policistek v přímém výkonu služby na pěti obvodních odděleních Policie ČR v Praze, jejichž délka služby v přímém výkonu nepřesáhla dobu dvou let. Odpovědi byly anonymní. Konečné vyhodnocení bylo provedeno v procentech.

5.2. Dotazník

DOTAZNÍK

Pro policisty/ky/ v přímém výkonu služby po absolvování SPŠ

MUŽ - ŽENA

VĚK: let

**Počet odsloužených let /měsíců/ v přímém výkonu služby p absolvování SPŠ
MV ČR :.....**

Vyhovující možnost, prosím, zakroužkujte.

1. Účastnil jste se v rámci přípravy na SPŠ modelových situací?

ano – ne / pokud ne, pokračujete otázkou č. 6 /

2. Měl jste možnost vyzkoušet si více rolí? /policista, pachatel/

ano – ne

3. Účastnil jste se rád výuky v rámci modelových situací?

Ano a proč

Ne a proč.....

**4. Přispěla výuka prostřednictvím modelových situací a výuka na SPŠ
ke zlepšení Vašich komunikačních dovedností ?**

Ano - ne

**5. Měl jste ihned po nástupu do přímého výkonu služby, po absolvování SPŠ,
problémy se zpracováním základní dokumentace z modelových situací, jako je
úřední záznam, vyplnění pokutových bloků apod. ?**

Ano – ne

6. Jste spokojen se svými vyjadřovacími schopnostmi ?

Ano –ne

7. Máte problém jako policista komunikovat s lidmi, kteří se k Vám chovají arogantně a povýšeně?

Ano - nikdy nevím co říct, nemám žádný respekt

Ne – jednám vždy s nadhledem a dokáži prosadit svůj názor

8. Při jednání s lidmi se řídím prvním dojmem a podle toho s osobou po celou dobu jednám

Ano - ne

9. Většinou dokáži odhadnout jak se lidé zachovají.

Ano - ne

10. Když osoba lže, poznám to.

Ano – ne

11. Máte zájem se dále vzdělávat a zkvalitňovat tak svou práci?

Ano - ne

12. Má podle Vás současná Policie České republiky dostatečné uznání a respekt? Pokud ne, v čem vidíte největší problém?

.....

Závěrečné část dotazníku ověří nakolik umíte být vnímaví k signálům řeči těla .

Co podle Vás vyjadřují následující obrázky. Písmenko u souboru obrázků, přiřaďte k číslu, pod kterým jsou podle Vás označeny nejvýstižněji vyobrazené vlastnosti.

1. Neochota spolupracovat, obrana, odmítavý postoj

2. Podezíravost, tajnůstkářství, odmítavé myšlenky

3. Nadřazenost, sebedůvěra

4. Lež, podvod.....

5. Nejistota, nervozita, neklid.....

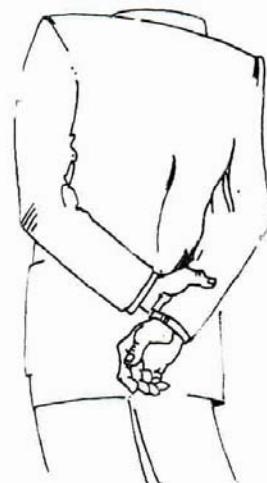
A

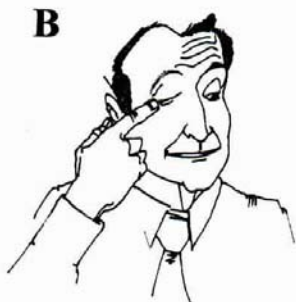
A

A

B

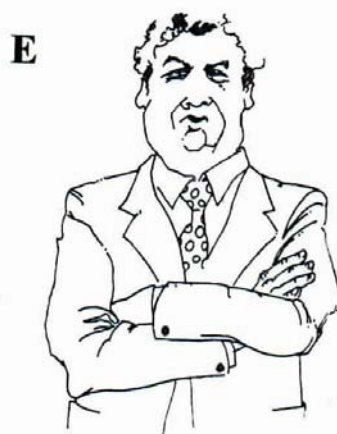
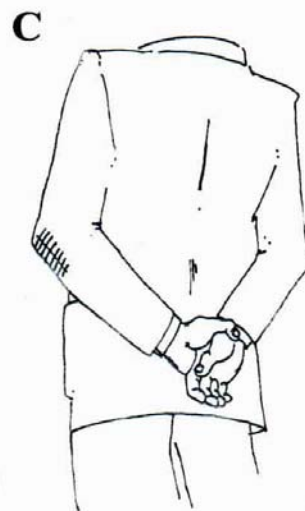

B

B

Který z mužů bude podle Vás přístupnější a ochoten spolupracovat?

Muž. č. 1

Muž č. 2

Vzpomínáte? O řeči těla jste se také učili na SPŠ MV ČR. Dokážete využít získané poznatky z oblasti neverbální komunikace při své práci?

Ano – tato problematika mě zajímá a myslím, že se dají znalosti z této oblasti dobře Využít při jednání s lidmi.

Ne – řeči těla nepřikládám žádnou důležitost, soustředím se na slovní projev

Zajímá Vás, jak jste v poslední části dotazníku tipovali? Požádejte osobu, která Vám dotazník předložila o výsledky.

V Praze dne.....2006.

Děkuji za vyplnění!

5.3 Výsledky výzkumné sondy

Zpracování získaných dat z první části dotazníku – otázky č.1-7 týkající se modelových situací:

Otázky č.1-2:

Všichni, kterým byl dotazník předložen, tj. 50 policistů a policistek se v rámci výuky na SPŠ MV ČR Praha účastnili modelových situací a měli možnost vyzkoušet si více rolí.

Otázka č. 3:

40 dotázaných policistů se modelových situací účastnilo rádo, jako hlavní důvody proč **ano** uvedli:

„Zdokonalení svých schopností.“

„Zajímavější náplň hodiny, člověk mohl zjistit co dělá špatně a v čem se má zlepšit.“

„Zajímavé a zábavné.“

„Velmi poučné.“

„Mohl jsem si vyzkoušet různé řešení některých situací“

10 policistů, kteří odpověděli - **ne**, svou volbu, až na jednoho nezdůvodnili, jako jediný důvod bylo uvedeno:

„ Výuka do modelových situací nebyla propracovaná“

Otázka č. 4:

46 policistů odpovědělo – **ano**, a myslí si, že výuka pomocí modelových situací přispěla ke zlepšení jejich komunikačních dovedností.

4 policisté odpověděli – **ne**, výuka nepřispěla ke zlepšení jejich komunikačních dovedností

Otázka č.5:

17 policistů na otázku, zda měli problém se zpracováním základní dokumentace z modelových situací po nástupu do přímého výkonu služby, odpovědělo - **ano**

33 policistů na tuto otázku odpovědělo - **ne**

Otázka č. 6

48 policistů odpovědělo – **ano**, jsem spokojen se svými vyjadřovacími schopnostmi

2 policisté odpověděli - **ne**, nejsem spokojen se svými vyjadřovacími schopnostmi

Otázka č. 7

48 policistů odpovědělo – **ne**, nemám problém komunikovat s lidmi, kteří se ke mně chovají arogantně a povýšeně.

2 policisté odpověděli – **ano**, mám problém komunikovat s problémovými jedinci

Z první části dotazníku, týkající se stanovené hypotézy č. 1, vyplynulo:

66 % policistů nemá problémy po absolvování SPŠ MV ČR Praha, kde se používají modelové situace, se zpracováním základní dokumentace po nástupu do přímého výkonu služby.

92 % policistů si myslí, že výuka formou modelových situací může přispět ke zlepšení komunikačních dovedností

96 % policistů v přímém výkonu služby, po absolvování SPŠ MV ČR, je spokojeno se svými vyjadřovacími schopnostmi a nemá problémy komunikovat s problémovými jedinci

Zpracování získaných dat z druhé části dotazníku – otázky č. 8-11, včetně závěrečné části, kde si policisté mohli sami ověřit, jak dokáží odhadnout řeč těla:

Otázka č. 8

16 policistů odpovědělo – **ano**, při jednání s lidmi se řídím prvním dojmem

34 policistů odpovědělo – **ne**, prvním dojmem se neřídím

Otázka č. 9

42 policistů odpovědělo – **ano**, dokáží odhadnout, jak se lidé zachovají

8 policistů odpovědělo – **ne**, nedokáží odhadnout, jak se lidé zachovají

Otázka č. 10

38 policistů odpovědělo – **ano**, poznám, když osoba s níž jednám lže

12 policistů odpovědělo – **ne**, nepoznám, když osoba s níž jednám lže

K ověření tohoto tvrzení posloužila závěrečná část dotazníku, zde lež tipovalo správně podle signálů neverbální komunikace pouze 14 policistů z 38, kteří uvedli, že poznají lež u osoby s níž jednají.

Otázka č. 11

50 policistů odpovědělo – **ano**, mám zájem se dále vzdělávat a zkvalitňovat tak svou práci

Závěrečná otázka:

Na poslední závěrečnou otázku odpovědělo 50 policistů - **ano**, neverbální komunikace mě zajímá a myslím, že znalosti z této oblasti se dají dobře využít při jednání s lidmi.

Z těchto policistů ale **pouze 16 tipovalo správně všechny možnosti v závěrečné části dotazníku**, týkající se konkrétních signálů řeči těla. Těchto šestnáct dotázaných poznalo všechny základní signály řeči těla jako je lež, odmítnutí, sebedůvěru, nervozitu, ochotu spolupracovat apod., přesně, což potvrdilo mou druhou hypotézu.

Jistě je ale pozitivní, že všichni dotázaní policisté se o tuto problematiku zajímají a mají zájem se dále vzdělávat. Snad i vyplnění mého dotazníku přispěje k tomu, aby vyhledali nějakou publikaci týkající se této problematiky a pokusili se v rozpoznávání řeči těla dále zdokonalovat, aby tak opravdu dokázali odhadnout, jak se lidé zachovají a uměli se vyvarovat prvnímu dojmu.

Z druhé části dotazníku, týkající se stanovené hypotézy č. 2, vyplynulo:

68 % policistům v přímém výkonu služby se nepodařilo rozeznat bezpečně základní signály řeči těla.

100 % všech dotázaných policistů se ale o problematiku neverbální komunikace zajímá a myslí si, že se dají znalosti z této oblasti využít při jednání s lidmi.

Z á v ě r

Lidé jsou bytosti společenské u kterých je komunikace základním nástrojem, který v interakci používají. Naše potřeba komunikace je jedna z nejdůležitějších potřeb života. Znalosti z oblasti verbální a neverbální komunikace by měl mít každý, kdo chce lépe porozumět nejsložitější události před kterou nás život staví – osobnímu setkání s druhým člověkem. Tyto znalosti nám mohou pomoci lépe porozumět druhým, a tím i sobě. Přes nesporný význam neverbální komunikace, se i v současnosti mnoho lidí staví k řeči těla nevšímavě i přesto, že řeč těla není možné předstírat, řečí těla není možné lhát, jako mluvenými slovy.

Jestliže chce policista ve své práci uspět, musí se snažit komunikaci více porozumět, také ji lépe zvládat a vědět jak funguje ve výjimečných situacích, ale i v těch běžných. Jedinou možností jak komunikaci zlepšit je mít příležitost komunikovat. I přesto, že znalost práva patří mezi stěžejní body a problematice práva je věnována největší časová dotace v osnovách SPŠ MV ČR Praha, komunikace se zdá být neméně důležitou. V rámci výuky je jen málo příležitostí, kde může absolvent předvést a vylepšit své komunikační dovednosti a zlepšit i své dovednosti praktické. Nejvíce právě v rámci modelových situací. Proto by jim měla být podle mého názoru dána v rámci osnov větší časová dotace, aby bylo co nejméně případů, kdy po úspěšném absolvování SPŠ MV ČR Praha policista i jeho okolí zjistí, že má všechny potřebné teoretické znalosti a praktické dovednosti, kromě jediné, umění komunikace, a to jak po obsahové tak formální stránce.

V praktické části práce vycházím především z vlastních zkušeností získaných prací s čerstvými absolventy SPŠ MV ČR Praha a ze zkušeností získaných účastí na výuce na SPŠ MV ČR Praha.

V práci jsem stanovila dvě hypotézy:

1. Modelové situace v rámci výuky na SPŠ MV Praha přispívají k lepšímu zvládnutí praktických dovedností, tj. zpracování základní dokumentace, ihned po nástupu do služby a pomáhají absolventům rozvíjet své vyjadřovací schopnosti a volit správnou vyjadřovací taktiku při jednání s občany v běžných situacích.

Podle mého názoru je nesporné, a výsledky výzkumu ukázaly, že využití participativních metod v rámci modelových situací při výuce na SPŠ MV je velmi efektivní. Tato metoda umožňuje zvýšit profesní dovednosti tím, že výuka neprobíhá pouze v lavicích, ale po získání nezbytných teoretických znalostí také v prostředí simulujících realitu. Pro posluchače, jak vyplynulo z výsledků dotazníku, je zajímavější než výuka frontální, což nepochybně přispívá také ke zlepšení motivační složky studenta. Sama v současné době pracuji s čerstvými absolventy této školy. Takto vzdělaný policista lépe vyhovuje profesním požadavkům a nárokům, které na něj klade služba, než policista vzdělávaný encyklopedickým způsobem. Policisté jsou po absolvování SPŠ MV ČR Praha vybaveni teoretickými i praktickými znalostmi, dokáží ve většině případů řešit problémy komplexně, správně kvalifikovat jednání pachatele, zvolit správný postup zákroku a vhodnou vyjadřovací taktiku, určit právní kvalifikaci a zpracovat příslušnou dokumentaci.

2. I přesto, že si policisté uvědomují důležitost neverbální komunikace, většina policistů v přímém výkonu služby nedokáže rozeznat základní signály řeči těla, a nemůže proto neverbální komunikaci dobře využít při jednání s občany, především s pachateli přestupků a trestných činů.

Pokud jde o druhou hypotézu, kterou jsem si v bakalářské práci stanovila, tak jsem přesvědčena, že se také potvrdila. Z výsledků dotazníku vyplynulo, že pro většinu policistů je problém rozeznat základní signály neverbální komunikace, tzn., že jejich poznávání druhého člověka, především pachatele přestupku a trestného činu, pomocí využití znalostí o mimoslovních projevech ve svůj prospěch, je tak bohužel velmi ztíženo. Přesto si policisté

myslí, že řeč těla je možné využít při jednání s občany, což by je mohlo motivovat k dalšímu samostatnému zdokonalování v této oblasti.

Z výsledků dotazníku dále vyplynulo, že velká většina policistů má zájem se dále vzdělávat a zkvalitňovat tak svou práci. Kolik policistů se však po ukončení SPŠ MV ČR dále vzdělává, jaké jsou skutečné důvody proč chtějí mít vysokoškolské vzdělání, jaký vliv má zvýšení vzdělání na jejich další práci a má sám zaměstnavatel vůbec zájem na dalším vzdělávání svých zaměstnanců, jsou otázky, které by mohly být předmětem mé další práce.

R e s u m é

Název mé práce je „ Participativní metody a jejich využití při vzdělávání dospělých.“ Jelikož se jedná o téma velmi rozsáhlé, zaměřila jsem se konkrétně na využití těchto metod při přípravě nových policistů v rámci modelových situací na SPŠ MV ČR Praha.

V úvodu práce jsou shrnuty dosavadní poznatky o vyučovacích metodách obecně, jejich historie, rozdělení, výchovné působení v užším slova smyslu, to, jak mohou vhodně zvolené metody pomáhat vytvářet žádoucí povahové vlastnosti osobnosti potřebné v životě jakými jsou houževnatost, pečlivost, vnitřní kázeň, iniciativnost a schopnost adaptace.

Vybrané participativní metody, jejich přednosti, mezi které patří vysoký stupeň spoluúčasti a emotivní prožitky formující a ovlivňující trvalost osvojovaných vědomostí a dovedností, a možnosti využití v rámci modelových situací na SPŠ Praha, jsou popsány v druhé části práce.

Studium komunikačních dovedností je nezbytné při každé práci, kde dochází ke kontaktu s lidmi, a mezi ně policejní práce rozhodně patří. Je důležité naučit se porozumět druhým a tím i sobě, zvládat konflikty a zabránit nedorozuměním. Význam verbální a neverbální komunikace je předmětem třetí části práce.

Na SPŠ MV Praha jsou v rámci výuky ZOP po jednotlivých předmětových odděleních zpracovány alternativní metody výuky u vybraných disciplín, se kterými se začínající policisté na základních útvarech PČR přijdou nejvíce do styku v reálném výkonu služby. O výuce předmětu práva a psychologie a o propojení výuky teorie a praxe v rámci modelových situací pojednává čtvrtá teoretická část mé práce.

Svou výzkumnou sondou na závěr práce jsem se snažila ověřit, jak se daří absolventům SPŠ MV ČR Praha s využitím znalostí a dovedností získaných v rámci výuky, zpracovat dokumentaci z modelových situací ihned po nastoupení na konkrétní pracoviště, v tomto

případě na Obvodních odděleních pořádkové služby PČR. Myslím, že neméně zajímavou část dotazníku tvoří otázky týkající se toho, jak jsou sami policisté spokojeni se svými vyjadřovacími schopnostmi, dovednostmi komunikovat a jak rozeznají základní signály řeči těla.

Anotace

Práce je zaměřena na využití participativních metod při přípravě nových policistů na SPŠ MV ČR Praha. Na to, jak se daří pomocí těchto metod propojovat výuku s praxí a připravovat nové policisty tak, aby byli ihned po nástupu do služby schopni plnit všechny své povinnosti samostatně. V práci dále popisuji důležitost komunikačních dovedností pro policejní práci a vliv výukových metod v rámci modelových situací na jejich zlepšování a uvědomování si jejich významu v běžném výkonu služby.

Klíčová slova

Vyučovací metody, vzdělávání dospělých, participativní metody, simulace a situační metody, inscenační metody a diskuse, komunikace, sociální styk, verbální a neverbální komunikace, modelové situace, výuka a praxe.

Annotation

The work is focused on using of participant methods at preparation of new police officers at Police High School of the Home Office, Czech Republic, Prague.

On the way, how it succeeds by means of these methods to connect tuition with practice and to prepare new police officers to be able to fulfil all the duties on their own immediately after taking up a service.

I also describe at the work the importance of communication skills for police work and within model situations the impact of teaching methods on their improvement and realizing of their importance in common service.

Key words

Teaching methods, adult education, participant methods, simulation and situation methods and discussion, communication, social touch, verbal and non-verbal communication, model situations, tuition and practice

Seznam použité literatury

1. Bargel, M., Pernica, R. Didaktická technologie. Brno : IMS , 2003.
2. Beneš, M. Andragogika teoretické základy. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2003.
3. Hartl, P. Kompendium pedagogické psychologie dospělých. Praha: UK, 1999.
4. Janoušek, J. Sociální psychologie. Praha : SPN, 1988 .
5. Křivohlavý, J. Já a ty. Praha: Avicenum, 1977.
6. Křivohlavý, J. Jak si navzájem lépe porozumíme. Praha: Svoboda, 1988.
7. Maňák, J. Alternativní metody a postupy. Brno: SPN, 1997.
8. Matějčík, P. Vzdělávání dospělých na SPŠ pomocí MS. Pardubice, 2000.
9. Michálek, J. Využití situačních metod při vyšetřování trestné činnosti. Břeclav , 1999.
10. Mikuláščík, M. Komunikační dovednosti v praxi. Praha: Grada Publishing, a.s., 2003.
11. Mojžíšek, L. Vyučovací hodina. Praha : SPN, 1984.
12. Mojžíšek, L. Vyučovací metody. Praha: SPN, 1988.
13. Skalková, J. Obecná didaktika. Praha: ISV, 1999.
14. Vybíral, Z. Psychologie komunikace. Praha: Portál s.r.o. , 2005.
15. Internet

Přílohy

Seznam příloh :

Příloha č. 1 : Ukázka přípravy na teoretickou hodinu z profilového předmětu právo, týkající se problematiky zatčení.

Příloha č. 2 : Ukázka přípravy na praktickou hodinu zpracovanou do modelové situace, týkající se problematiky zatčení .

Příloha č. 3: Výsledky závěrečné části dotazníku

Předmětové oddělení práva	ZOP	138 hodina
Vyučující: Pavlína Tesárková	Datum:	
Teoretická hodina - písemná příprava		

I.

Tématický celek : Trestní právo procesní – zajišťovací úkony II.pokračování

Název tématu : Zatčení

Cíl : Seznámit s pojmem zatčení, s důvody jeho vydání a s postupem policejního orgánu po obdržení tohoto příkazu, včetně písemné dokumentace

Obsah vyučovací hodiny

- : 1. Pojem zatčení
2. Kdo je oprávněn příkaz k zatčení vydat
3. Zákonné důvody pro vydání příkazu k zatčení
4. Postup policejního orgánu po obdržení tohoto příkazu
5. Další možné procesní úkony související se zatčením
6. Související dokumentace

Metoda : z hlediska pramene poznání a typu poznatků-didaktický aspekt
slovní-monologické a dialogické- /přednáška, rozhovor/
názorně demonstrační /projekce/

Forma : 1. podle vztahu k osobnosti studenta-výuka smíšená
/hromadná a skupinová/
hodina opakování, osvojování a upevňování vědomostí
2. podle charakteru výukového prostředí-výuka ve třídě
3. podle délky trvání – 45 minut

vyučovací hodina kombinovaná –zahájení
-opakování
-výklad nového učiva
-opakování a procvičení nového učiva
-zhodnocení a závěr hodiny

Didaktické prostředky : materiální: - tabule, sešity, psací potřeby, trestní zákon, zpětný projektor
vybavení třídy-osvětlení, lavice, židle

II.

Časový plán vyučovací hodiny

Úvod, prezence

1 min

- pozdrav, pokyn k usednutí do lavic, kontrola přítomnosti žáků

Motivace

Seznámení s novým tématem, motivace studentů

3 min

- název nového tématu - zatčení –zapsat na tabuli včetně paragrafu
- vzbudit zájem o toto téma –uvést , že kromě toho, že se jedná o závažné téma jejich praxe patří také do tzv.nulové tolerance SPŠ MV ČR, nezbytnost znát jej naprosto přesně s ohledem na to, že se jedná o zásah do integrity a občana, o zásah do jeho základních práv a svobod s uvedením důsledků v případě jakéhokoliv pochybení ze strany policejního orgánu / zneužití pravomoci veřejného činitele/

Opakování dříve probraného učiva

7 min

- oživit vzpomínky na předešlé učivo
- orientační opakování v lavicích, vzbudit zájem a motivaci k učení oklasifikováním nejlepších odpovědí v lavicích

Expozice

Výklad nového učiva dle osnovy

15 min

- opětovné vzbuzení zájmu a aktivity žáků - důležitost dnešního tématu v policejní praxi
- žáci si otevrou trestní řád a přečtou postupně podle jednotlivých odstavců přesné znění paragrafu, který se týká zatčení
- dále postupný výklad a vysvětlování podle jednotlivých odstavců
- nejdůležitější věci zdůrazněny na promítané folii, posluchači provádí postupně zápis do sešitů dle svého uvážení popř. dle folie /příloha č. 1/
- ukázka vyplněného protokolu o zatčení, zdůraznění co vše je nutné v protokolu vyplnit, co nesmí chybět –folie /příloha č.2-oboustranně/

Fixace

Shrnutí

15 min

- opakování a procvičování nového učiva
- promítnutí konkrétního příkladu
- optimální postup PO nejprve zakrýt
- posluchači se snaží uvést správný postup v daném případě

Diagnóza

Závěr hodiny

- vyhodnocení průběhu hodiny, znalosti, aktivita, kázeň
- zodpovězení dotazů
- upozornění, že tohoto tématu se týká modelová situace č. 4
- úklid

3 min

Celkem

45 min

Přehled probírané látky

Příkaz k zatčení § 69 tr.ř.

- krátkodobé omezení osobní svobody za účelem jeho dodání soudu

Kdo je oprávněn příkaz k zatčení vydat:

- v přípravném řízení ho vydá **soudce na návrh státního zástupce**
- v řízení před soudem **předseda senátu** / jedině soud/

Příkaz k zatčení je rozhodnutí svého druhu, nemá formu usnesení, **není přípustná stížnost**

Zákonné důvody pro vydání příkazu k zatčení § 69 TR

- jeli dán některý z důvodů vazby
- obviněného nelze předvolat, předvést nebo zadržet a zajistit tak jeho přítomnost při výslechu, obviněný nepřebírá písemnosti

Postup policejního orgánu po obdržení tohoto příkazu:

- zatčení provedou na podkladě příkazu policejní orgány, které jsou též povinny v případě potřeby vypátrat pobyt obviněného
 - PO, který obviněného na podkladě příkazu zatkl, je povinen ho **neodkladně nejpozději do 24 h dodat soudu**, jehož soudce příkaz vydal.
- Není li to vyjimečně možné kvůli značné vzdálenosti místa zatčení od sídla tohoto soudu, obviněného nutno předat jinému věcně příslušnému soudu /jinak nutné propustit/

Podle § 82/4 u osoby, která byla zatčena **lze vykonat osobní prohlídku**, jeli tu podezření že má u sebe zbraň nebo jinou věc, již by mohla ohrozit život nebo zdraví vlastní i cizí.

PO po zatčení další procesní úkony neprovádí, např. výslech.

Výslech provádí soudce, kterému byl obviněný dodán, soudce musí rozhodnout o vazbě a rozhodnutí oznámit do 24 h od doby, kdy mu byl obviněný dodán /překročení lhůty-následek- propuštění obviněného na svobodu/

Dokumentace:

PO který obviněného zatkl sepíše **protokol o zatčení**

Obsahuje:

- kdo vydal příkaz, přesně vyznačit okamžik omezení, jeho veškeré údaje, výsledek osobní prohlídky, soupis věcí, které byl u něho nalezeny, podpis obviněného, PO, osoba přítomná osobní prohlídce.

Příkazy k zatčení jsou **uloženy na operačních střediscích** dle místa trvalého bydliště obviněného, v případě jeho vypátrání lze kdykoliv u příslušného OS žádat o fax uvedeného příkazu, poté ihned telefonicky vyrozumět soudce a řídit se jeho pokyny-převoz obviněného k soudu, dodání do CZZ nebo vazby.

Ukázka příkazu k zatčení Obvodního soudu

Na všech podáních v této věci uveďte

Jednací číslo 1T 133/200

Trestní věc

Proti : Milan Kadeřábek

Pro : Trestný čin Ublížení na zdraví

Podle § : 221 odst. 1 trestního zákona

Příkaz k zatčení

Obvodní ředitelství Policie ČR, OŘ Praha III, SKPV, obvod 8

Obvodní soud pro Prahu 8, se sídlem Praha 1, ul. Dlážděná 5, vydává podle § 69 odst. 1

tr.řádu příkaz, aby po vypátrání pobytu byl zatčen:

1. Jméno a příjmení: Milan Kadeřábek
2. Datum a místo narození: 15.5.1955 v Šumperku
3. Stav:svobodný
4. Povolání poslední: nezjištěno
5. Bydliště poslední: nezjištěno
6. Bydliště dřívější: U Starého dolu 56, Praha 8
7. Jméno a adresa podniku, v němž byl posledně zaměstnán: nezjištěno
8. Jméno a bydliště rodičů:
9. Jméno a bydliště manželky /družky/:
10. Popis osoby:
11. Stručný popis skutku, pro nějž je obviněný stíhán: ublížení na zdraví
12. Trestný čin dle § 221 odst. 1 trestního zákona
13. Důvod vydání příkazu k zatčení: nepřebírá rozsudek
14. Útvar MV provádějící vyšetřování a číslo vyšetřovacího spisu:
15. O vypátrání pobytu bylo žádáno dne:

V případě vypátrání , jmenovaného dodejte do vazby a tuto skutečnost neprodleně oznamte
Obvodnímu soudu pro Prahu 8 s uvedením č.j. 1T 133/2005

V Praze dne 1. ledna 2005

JUDr. Kamila Nováková

Soudce

Kulaté razítko

Za správnost vyhotovení

strojem

.....

Podpis vlastnoruční a vypsany

Námět k diskusi a k procvičení osvojených vědomostí – příklad z praxe

Příklad z praxe :

Jmenovaný MK kontrolován hlídkou MOP v osobním motorovém vozidle Škoda Felicia rz 1A12345 na ulici Ďáblická, Praha 8 dne 22.2.2005 v 18.00 hodin. Provedenou lustrací dle předložených dokladů OP , ŘP a OTP cestou dozorčí služby, zjištěno, že vozidlo v pátrání neprochází, ale na jmenovaného vydán příkaz k zatčení dle ustanovení § 69 odst.1 trestního řádu Obvodním soudem pro Prahu 8.

Optimální postup policejní hlídky:

- upozornit osobu MK na to že je zatčena
- nechat osobu MK zajistit své vozidlo
- provést převoz na součást dle místa zatčení
- před převozem provést bezpečnostní prohlídku /§ 17/1 zák.č.283/91 Sb./ a poučit zatčeného, že během eskorty se řídí jen pokyny policistů, jakýkoliv jiný pohyb než na jejich pokyn budou považovat za útok proti jejich osobě a použijí donucovací prostředky nebo zbraň
- na oddělení před umístěním do cely provést osobní prohlídku /§82/3,4 tr.ř./
- sepsat úřední záznam, tento předat dozorčí službě
- dozorčí služba požádá příslušné operační středisko o odfaxování příkazu k zatčení na osobu MK
- DS vyplní protokol o zatčení, včetně seznamu věcí nalezených při osobní prohlídce /druhá strana protokolu/
- telefonicky informuje příslušný soud a soudce podepsaného na příkazu
- v případě mimopracovní doby dosahového soudce a dále se řídí jeho pokyny
- převoz k soudu, popř. umístění do CZZ, před umístěním do CZZ někdy nutná lékařská prohlídka zatčené osoby /narkoman, pravidelné užívání léků apod.../
- při všech převozech / CZZ, soud, lékař/ nezapomenout vyplnit rozhodnutí o eskortě!/
- dbát na zajišťování, řádně osobu střežit, zamezit případnému útěku, dbát zásad profesní etiky po celou dobu zákroku, být pozorný a předvídavý, nepodlehout halo efektu, zákrok musí být vždy přiměřený....
- v případě, že by osoba u sebe neměla žádný doklad totožnosti, nutné daktyloskopování a fotografování a ověření totožnosti v systému AFIS !!!!
- vše řádně vyplnit v systému ZIS včetně ukončení omezení osobní svobody, tj. předání soudci popř. CZZ
- v případě zatčení se přiděluje obyčejné číslo jednacích součástí, kde byla osoba zatčena

Předmětové oddělení práva	ZOP	149-150 hodina
Vyučující: Pavlína Tesárková		Datum:
Modelová situace – písemná příprava		

I.

Tématický celek: Trestní právo procesní - zajišťovací úkony

Název tématu: Postup policejního orgánu při zatčení

Cíl: 1. procvičit postup policejní hlídky proti osobě, na níž byl vydán příkaz k zatčení
2. procvičit postup policejního orgánu při zatčení

Obsah hodiny: 1. Zajistit personální zabezpečení
2. Zajistit materiální zabezpečení
3. Pokyny k zaměstnání
4. Popis vstupní situace
5. Úkoly pro značkaře
6. Zadání pro žáky
7. Vlastní inscenace a řešení situace
8. Rozbor a hodnocení řešení
9. Další možné varianty řešení

Metoda: z hlediska aspektu interaktivního – metody **aktivizující**
-propojení metod situačních, inscenačních a diskusních
doplněno metodami z hlediska pramene poznání a typu poznatku
-metody **praktické** / použití donucovacích prostředků /

Forma: 1. podle vztahu k osobnosti studenta - výuka smíšená /hromadná a skupinová/
hodiny použití vědomostí a dovedností v praktických činnostech
2. podle charakteru výukového prostředí – výuka ve speciálně upravené třídě
3. podle délky trvání – dvouhodinová výuková jednotka
hodiny použití vědomostí a dovedností v praktických činnostech

Didaktické prostředky: 1. civilní oblečení a občanské průkazy pro značkaře představující oznamovatele, zatčenou osobu a hosty v restauraci
2. služební stejnokroj a výzbroj pro policejní hlídku a policejní orgán
tiskopisy, psací potřeby, psací stroj, počítač, zákony
3. videokamera s příslušenstvím
4. další vybavení třídy /stoly, židle, osvětlení../

II.

Rozvržení výuky

Výběr problémové situace, motivace žáků - 10 min

1. Pokyny k zaměstnání:

Rozdělení rolí, seznámení se situací a zadání okruhů, které mají žáci sledovat

2. Popis vstupní situace:

Dne XX.XX.XXXX ve 14.30 hodin na ulici před restaurací U pavouka oznámil pěší hlídce MO PČR Praha 9-Hrdlořezy občan Stanislav Dlouhý, nar. 9.10.1977 v Praze, trvale bytem Praha 9, ul. Českobrodská č.66, že před chvilkou poznal v restauraci U pavouka, kde si byl kupovat cigarety, muže, jehož fotografii viděl před týdnem v televizi v pátrací relaci Policie ČR. Dále hlídce sdělil, že ten muž sedí sám u stolu u okna a je obrácen čelem k výčepnímu pultu. Na dotaz, jak se ten muž jmenuje a kdo po něm vyhlásil pátrání oznamovatel uvedl, že toto si již nepamatuje.

Navození a formulace problémové situace-vstupní inscenace – 25 min

3 . Značkař představující oznamovatele případ oznámí přesně podle pokynů vstupní

inscenace, předloží na výzvu hlídky svůj OP a případně ukáže na hledanou osobu, dále se řídí pokyny hlídky . Značkař představující hledanou osobu sedí u stolu u okna sám, na výzvu po delším zdráhání předloží hlídce svůj OP, není si ovšem vědom, že bylo vyhlášeno nějaké pátrání, po výzvě následuje hlídku na MO PČR. Značkaři představující hostinského a hosty v restauraci předloží na výzvu své OP, k hledané osobě uvedou shodně , že ji neznají , že byl v restauraci asi hodinu a vypil jedno 10% pivo během inscenace mohou na hlídku pokřikovat a znesnadňovat zákrok. Značkaři představující policejní hlídku a policejní orgán na výkonném organizačním článku MO PČR na základě všech zjištěných skutečností a znalostí provedou služební zákrok /výzvu, prohlídku, eskortu/, uvedou jakou dokumentaci by v daném případě použili, které protokoly by vyplnili. Vlastní vyplnění protokolů se z časových důvodů neprovádí, více času je v tomto případě věnováno inscenacím.

Řešení problémové situace, formulace možných variant - 30 min

4. Žáci sledují předváděné ukázky jak v restauraci tak na MO PČR a po jejich skončení hodnotí činnost spolužáků, kteří demonstrovali modelovou situaci. Snaží se poukázat na možné problémy, chyby, taktiku postupu i na případné změny situace .

Všichni by se měli shodnout v probíhající diskusi na správném řešení situace a právní kvalifikaci.

5. Upozornění na možné a nejčastější chyby a na další možné varianty a jejich řešení ze strany vyučujících:

a) hledaná osoba odmítne prokázat svou totožnost

b) hledaná osoba prokáže svoji totožnost, ale je agresivní vůči policejní hlídce

Je vhodné umožnit žákům střídání v rolích s přihlédnutím k dalším možným variantám .

Rozdělit do menších skupin a pořizovat v průběhu procvičování videozáznam, ten vyhodnotit na závěr nebo vyhodnocení převést do další hodiny.

Hodnocení učitelem - 15 min

6. Na závěr hodnocení učitelem ve čtyřech základních hlediscích:

a) taktické hledisko – zajištění kolegy, ochrana svědků, vojenské zdravení, vyžádání prvotních informací, provedení osobní prohlídky, provedení eskorty....

b) technické hledisko – využití technických prostředků- spojovací a výpočetní techniky, formulářů, donucovacích prostředků...

c) právní hledisko- znalost zákonných ustanovení, znalost rozsah oprávnění

d) sociopsychologické – komunikace s osobou, vnímání, náhled na situaci, obezřetnost, taktnost....

Závěr hodiny – 10 min

Úklid prostředků, dotaz na případné zranění.

Výsledky dotazníku:

1. Neochota spolupracovat, obrana, odmítavý postoj..... E
2. Podezíravost, tajnůstkářství, odmítavé myšlenky.... D
3. Nadřazenost, sebedůvěra.... C
4. Lež, podvod.... B
5. Nejistota, nervozita, neklid..... A

Ochotnější a přístupnější, podle gest zachycených na obrázku, bude jistě

muž č. 2.